

درآمدی بر حقوق بین‌المللی بشر دوستانه

بخش اول

مقدمه

کنوانسیون اولیه ژنو برای بهبود شرایط مجروحین جنگی در میدان نبرد در سال ۱۸۶۴ مصوب گردید که سرآغازی برای حقوق بین‌المللی بشر دوستانه امروزی (IHL) محسوب می‌گردد. معاهدات متعددی متعاقب کنوانسیون مزبور مصوب شده است که تمامی آنها متضمن اصل پایه ذیل می‌باشد:

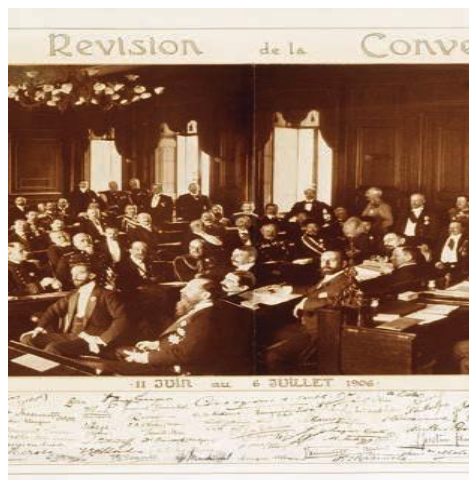
«جنگ باید در چارچوب حدود مشخصی واقع گردد که رعایت این حدود برای حفظ جان و کرامت نوع بشر ضروری است». ماهیت جنگ از زمان تصویب معاهده اولیه در ژنو در سال ۱۸۶۴ میلادی در ۱۵۰ سال پیش دستخوش تغییرات گسترده‌ای شده است. درگیری‌های مسلحانه امروزی بیشتر درون دولت‌ها رخ می‌دهند تا میان دولت‌ها ابزار و روش‌های نبرد به قدری پیچیده شده‌اند که نیاکان ما به سختی می‌توانستند آنها را درک کنند. سلاح‌های خودکار مانند هواپیماهای بدون سرنشین نمونه‌ای از این دست هستند. بر این اساس، طرح این پرسش معقول به نظر می‌رسد که آیا حقوق بین‌المللی بشر دوستانه با تمامی این تغییرات همراه بوده است؟

پاسخ ما این است که اصول اساسی حقوق بین‌المللی بشر دوستانه همچون همیشه مربوط و همراه بوده است. در واقع حقوق بین‌المللی بشر دوستانه در واکنش با پیشرفت‌های حاصل شده در درگیری‌های مسلحانه روند رو به تکاملی را طی نموده و به این روند همچنان ادامه می‌دهد. طی ۱۵۰ سال گذشته کمیته بین‌المللی صلیب سرخ فعالانه به تقویت حقوق بین‌المللی بشر دوستانه و به روزرسانی آن مبادرت داشته است.

با این همه ناگزیر باید با این حقیقت روبرو شد که درگیری‌های مسلحانه همچنان به قیمت جان انسان‌ها تمام می‌شود و در این میان افراد غیر نظامی بیشترین آسیب را از این بابت متحمل می‌شوند.

آزمون واقعی پیش روی حقوق بین‌المللی بشر دوستانه این است که آیا طرف‌های درگیر و فرماندهان ایشان از این دسته از قواعد پیروی می‌کنند یا خیر؟ به همین دلیل است که کمیته بین‌المللی صلیب سرخ تلاش قابل ملاحظه‌ای را برای احترام بیشتر برای حقوق بین‌المللی بشر دوستانه و حصول اطمینان از اجرا و اعمال آن انجام می‌دهد. نهایتاً آنچه در این میان و برای اقدامات بشردوستانه یا حقوقی مورد نیاز است اراده سیاسی برای امان دادن به غیر نظامیان و احترام به حقوق بین‌المللی بشر دوستانه است.

۱- تاریخچه تدوین حقوق بشردوستانه

ریشه حقوق بشردوستانه به تاریخ باستان باز می گردد. مفهوم قوانین تنظیم کننده جنگ در هر فرهنگ، دین و سنت قابل تشخیص است که ارتباط تنگاتنگی با تاریخ جنگ دارد. در تمام دوره های تاریخی، رهبران قوانین و تابوهای را وضع می کنند که مشخص می کند چه چیزی در فعالیت های نظامی مجاز و چه چیزی ممنوع است. هدف این قوانین تلاش برای حفظ کنترل، انضباط و کارایی نیروهای نظامی، همچنین محدود کردن تأثیر خشونت و تخریب بر سلامت جسمی و روانی مبارزان است تا پس از پایان درگیری، بازگشت آنها به جامعه را تسهیل کنند. در نهایت، آنها قصد داشتند تخریب قلمرو و جمعیت دشمن را با هدف بازگشت به صلح محدود کنند.

اولین قوانین جنگی، قوانین جهانی نبودند، بلکه قوانین منطقه ای بودند. در واقع، اولین معاهده چین توسط سون تزو در قرن ششم تا هفتم قبل از میلاد تنظیم شد. بیشتر اصول آن از دین الهام گرفته شده بود و هدفش انسانی کردن روابط اجتماعی، سیاسی و نظامی بود. با این حال، این قوانین فقط بین افراد دارای پیشینه فرهنگی مشابه اجرا می شد. اگر دشمنان به یک زبان صحبت نمی کردند یا از مذهب دیگری بودند، این قوانین رعایت نمی شد. تئوری «جنگ های عادلانه» یا «جنگ های مقدس» نمونه ای از چنین پدیده ای است. این نظریه به تدریج از الزام «جنگ عادلانه» (اهداف مقدس یا عادلانه) به الزام «وسیله عادلانه» منتقل شد. متعاقباً، وکلای اروپایی مانند گروتیوس، ویتوریا یا وتل، و نیز حقوقدانان مسلمانی مانند چایبانی، معیارهای اخلاقی را به قواعد حقوقی تبدیل کردند و بدین وسیله، تدوین و کدگذاری جهان معاصر را، پیش بینی کردند. این تحول که شرایطی را که تحت آن یک دولت ممکن است به زور متوسل شود، محدود می کند توسط حقوق بین الملل معاصر تأیید شد، در حالی که حقوق بشردوستانه ابزارها و روش های مجاز جنگ را بدون توجه به اهداف مورد نظر محدود می کند.

تدوین قوانین بین المللی بشردوستانه ناشی از ابتکارات بشردوستانه غیردولتی و کنفرانس های دیپلماتیک در طول قرن نوزدهم تشدید شد، که منجر به تصویب این کنوانسیون ها توسط دولت ها شد.

کمیته بین المللی صلیب سرخ یک سازمان خصوصی سوئیس، که توسط هانری دونان در ژنو پس از مشاهده عدم ارائه خدمات پزشکی به قربانیان نبرد سولفرینو در سال ۱۸۵۹ ایجاد شد، و در تدوین و اجرای کمک و یاری به مجروحان نقش اساسی داشت.

در جنگ سولفرینو هانری دونان چهره پنهان رویارویی های نظامی بین قدرت های بزرگ آن زمان را کشف کرد: ۴۰۰۰۰ کشته و زخمی از هر دو ارتش که در جایی افتاده و رها شده بودند تا طعمه غارتگران در میدان نبرد شوند. در سال ۱۸۶۴، دونان در تهیه

پیش نویس اولین کنوانسیون ژنو برای بهبود سرنوشت سربازان مجروح شرکت داشت و از کشورها دعوت کرد تا آن را در یک کنفرانس دیپلماتیک که مخصوصاً برای این منظور تشکیل شده بود، امضا کنند. این کنوانسیون، از جمله موارد دیگر، پیشنهاد می کرد که دولت ها فعالیت و کار یک کمیته امداد پزشکی بی طرف و مستقل را که مجاز به مراقبت از سربازان مجروح و بیمار، صرف نظر از ملیتشان است، بپذیرند. در طول جنگ ۱۸۷۰، کمیته اقدامات امدادی خود را به اسیران جنگی که تحت کنوانسیون اول قرار نداشتند گسترش داد. بنابراین، پیشنهاد کمک های بشردوستانه بی طرف مقدم بر حقوق بشردوستانه بین المللی و مبنایی برای تدوین بعدی آن توسط دولت ها بود.

در سال ۱۸۶۸، کابینه امپراتوری روسیه اعلامیه سن پترزبورگ را تصویب کرد که استفاده از برخی سلاح ها را ممنوع می کرد و «محدودیت های فنی را تعیین می کرد که در آن ضرورت های جنگ باید مطابق با نیازهای بشریت باشد». این متن تاکید می کرد که تنها هدف مشروعی که دولت ها باید در طول جنگ به انجام آن برسند، تضعیف نیروهای نظامی دشمن است و باید از به کارگیری سلاح هایی که بیهوده رنج نظامیان و مجروحان را تشدید می کند یا مرگ آنها را اجتناب ناپذیر می سازد، خودداری کنند. این منطق خاص حقوق بشردوستانه را چنین تعریف کرد که "رنج مفید" را به دلایل ضرورت نظامی مشروع و عینی می پذیرفت و در عین حال "رنج بیهوده" را با تنظیم ابزار و روش های جنگ و ایجاد حق یاری و کمک محدود می کرد.

جنگ ۱۸۷۰ بشر دوستی منطق جنگ را مورد آزمایش قرار داد، زیرا کشورها تلاش کردند امتیازات مربوط به بی طرفی کمک های پزشکی را محدود کنند. در کنفرانس صلحی که در سال ۱۸۹۹ در لاهه تشکیل شد، کشورها خواستار بازنگری سریع کنوانسیون ژنو ۱۸۶۴ شدند. آنها حق ابتکار عمل فعالیت های امدادی را به کنوانسیون ژنو واگذار کردند و خود کنوانسیون هایی را در رابطه با حل و فصل مسالمت آمیز منازعات بین المللی و همچنین مقررات و آداب و رسوم جنگ روی زمین را تصویب کردند. این کنوانسیون ها و مقررات کنفرانس لاهه در سال ۱۸۹۹ در دومین کنفرانس صلح بین المللی که در سال ۱۹۰۷ در لاهه تشکیل شد، به آن اضافه و اصلاح شد. قواعد و اصولی که همچنان چارچوب قانون درگیری های معاصر را فراهم می کنند.

جنگ جهانی اول (۱۹۱۴-۱۹۱۸) آزمون دیگری برای تعادل بین نیازهای بشردوستانه و اقدامات نظامی بود و نیازهای جدیدی را در زمینه فعالیت های امدادی بشر دوستانه ایجاد کرد. در طول این درگیری، کمیته بین المللی صلیب سرخ خود را به عنوان یک گفتگو کننده ضروری برای دولت ها معرفی کرد و با حفظ سطح معینی از گفتگو، اهمیت نقش خود را به عنوان یک واسطه بی طرف بین متخاصمین و از طریق ابتکارات امدادی بشر دوست خود، جبران کمبود و نارسایی های قانون در رسیدگی به نیازهای ایجاد شده توسط چنین درگیری شدیدی را نشان داد. علاوه بر این، به کارگیری اصل عمل متقابل - سنگ بنای حقوق بین الملل عمومی - خلاءهای قانونی خطرناکی را در رابطه با درمان و حق کمک ایجاد کرد، زیرا کشورها فقط موظف به احترام به حق کمک برای رزمندگان کشوری بودند که همان کنوانسیون ها را تصویب کرده بود. به همین دلیل در سال ۱۹۲۶ کمیته بین المللی صلیب سرخ خواستار بازنگری در مقررات مربوط به معالجه سربازان مجروح یا بیمارانشد و پیش نویس کنوانسیون دیگری را در مورد رفتار با اسیران جنگی تنظیم کرد. بنابراین اکثر نیازهای امدادی رزمندگان توسط کنوانسیون جدید ژنو در سال ۱۹۲۶ پوشش داده شد. در سال ۱۹۳۴، کمیته بین المللی صلیب سرخ پیش نویس کنوانسیون بین المللی را در مورد شرایط و حفاظت از غیرنظامیان با ملیت دشمن در سرزمین های متعلق به یا اشغال شده توسط یک متخاصم به کشورها ارسال کرد.

این پیش نویس با سکوت قابل توجهی از سوی سران دولت های مختلف مواجه شد که این را مأموریتی می دانستند که باید به دولت ها و ارتش آنها محدود شود. بررسی این متن با شروع جنگ جهانی دوم متوقف شد. در نتیجه، اقدام کمیته بین المللی صلیب سرخ در رابطه با غیرنظامیان در طول جنگ جهانی دوم مورد حمایت قوانین بشردوستانه قرار نگرفت.

جنگ جهانی دوم تئاتر وحشت بود که در آن روش‌های جنگ تمام عیار با تکنیک‌های کشتار جمعی دست و پنجه نرم می‌کرد. با توجه به وقایع، نادیده گرفتن شکاف‌های حقوق بشردوستانه در مورد حمایت از غیرنظامیان، غیر قابل تصور شده بود. در نتیجه، در پایان جنگ و با وجود ایجاد سازمان ملل متحد که وظیفه تضمین صلح و امنیت بین‌المللی را بر عهده داشت، مرحله بلندپروازانه‌تری از تدوین قوانین بشردوستانه آغاز شد. چهار کنوانسیون تصویب شده در ژنو در ۱۲ اوت ۱۹۴۹ ثمره این رمزگذاری مجدد بود. سه مورد اول قوانین بشردوستانه موجود را که تا آن زمان در کنوانسیون‌های مختلف ژنو و لاهه گسترش یافتند و فقط به حمایت از مجروحان یا بیماران رزمندگان یا اسیران جنگی مربوط می‌شدند، متحد و بهبود بخشیدند.

کنوانسیون چهارم که به حمایت از غیرنظامیان در زمان جنگ اختصاص داشت، یک انقلاب سیاسی و قانونی بود که چندین دسته از غیرنظامیان را براساس نوع خطری که در معرض آن قرار دارند تحت حمایت قوانین بین‌المللی قرار داد: فقر، اشغال، تبعید، حملات، بیماری و جراحت، بازداشت، توقیف و موارد مشابه. با این حال، تعهدات کشورهای طرف درگیری در رابطه با غیرنظامیان خود را پوشش نمی‌دهد. این شکاف در سال ۱۹۷۷ توسط دو پروتکل الحاقی پر شد که حفاظت را با اشاره به مفهوم قربانیان غیرنظامی جنگ و بدون ذکر ملیت دشمن یکپارچه کرد. بنابراین این تحولی که در پروتکل ۲ نوشته شده است، در مورد درگیری‌های مسلحانه غیر بین‌المللی که طبیعتاً در داخل مرزهای یک کشور با نیروهای مسلح ملی علیه بخش‌هایی از جمعیت مخالف خود اتفاق می‌افتد، قابل اجرا بود.

کنوانسیون چهارم، قواعد مربوط به هر دو روش جنگ و کمک و امداد را در متن واحدی بازسازی و بیان کرد. این امر مانع از آن شد که دولت‌ها و ارتش‌ها از مسئولیت در قبال جمعیت‌های تحت کنترل خود در حالی که اقدامات سازمان‌های بشردوستانه بی‌طرف به عنوان واسطه‌های بی‌طرف برای ارائه کمک‌های مؤثر و محافظت از حقوق آسیب‌پذیرترین قشرها را تأمین می‌کرد، اجتناب نمایند. این کنوانسیون‌ها نقش دوگانه کمیته بین‌المللی صلیب سرخ را هم به عنوان نگهبان حقوق بشردوستانه که وظیفه حفاظت از تفسیر آن و پیشنهاد کدگذاری‌های جدید را بر عهده دارد و هم به عنوان یک سازمان امدادی که حمایت از قربانیان را تضمین می‌کند، به رسمیت شناخت. آنها اتحاد ویژه بین کشورها و ابتکارات خصوصی بشردوستانه را با الحاق اساسنامه کمیته بین‌المللی صلیب سرخ به کنوانسیون‌های ژنو تصدیق کردند.

با این حال، موقعیت‌های تحت پوشش کنوانسیون‌های ژنو همچنان بر درگیری‌های مسلحانه بین دولت‌ها متمرکز بود و وضعیت درگیری‌های مسلحانه غیر بین‌المللی فقط در ماده ۳ مشترک آنها پوشش داده می‌شد.

دو پروتکل الحاقی که در سال ۱۹۷۷ به کنوانسیون‌های ژنو اضافه شد، دو تغییر عمده را در شکل و روش جنگ در نظر گرفت: این واقعیت که غیرنظامیان به طور فزاینده‌ای هدف قرار می‌گرفتند و قربانی می‌شدند و تعداد فزاینده درگیری‌های داخلی.

پروتکل الحاقی I حمایت از قربانیان درگیری‌های مسلحانه بین‌المللی را که قبلاً توسط کنوانسیون چهارم ژنو ۱۹۴۹ پوشش داده شده بود، گسترش داد. پروتکل الحاقی II یک چارچوب کاملاً جدید برای حمایت از قربانیان درگیری‌های مسلحانه غیر بین‌المللی ایجاد کرد که تا آن زمان فقط تحت پوشش مشترک ماده ۳ کنوانسیون ژنو ۱۹۴۹ قرار می‌گرفت.

مشکل خاص پروتکل الحاقی II این است که باید به عدم تعادل سیاسی و نظامی در درگیری‌های مسلحانه غیر بین‌المللی بپردازد. در واقع، تصدیق می‌کند که در همان مرزهای ملی، نیروهای مسلح دولت با مخالفان مسلح سازمان‌یافته یا گروه‌های مخالف، در مخالف هستند. بنابراین پروتکل الحاقی دوم به وضوح وارد حوزه حاکمیت ملی می‌شود. محتوای آن رونویسی قیاسی اما ساده شده از مقررات کلیدی قانون درگیری‌های بین‌المللی در مورد روش‌های جنگ و حق کمک به مردم غیرنظامی است. با این حال، تعریف و حقوق

مبارزان دستگیر شده و بازداشت شده در رابطه با درگیری به حداقل رسیده و اساساً به طرفین درگیری واگذار می شود که به توافق برسند.

بسیاری از مقررات حقوق بین الملل بشردوستانه توسط اقدامات نظامی انجام شده به عنوان بخشی از جنگ جهانی علیه تروریسم که در پی حملات تروریستی ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ در ایالات متحده آغاز شد، مورد تعارض قرار گرفته و تضعیف شده است. با این حال قوانین بشردوستانه به منظور رسیدگی به این چالش های جدید به تکامل خود ادامه می دهد. رویه قضایی دادگاه های ملی و بین المللی در بسیاری از موارد تفسیری از حقوق بشردوستانه را بازسازی کرده است که هم با روح آن مطابقت دارد و هم با شرایط به اصطلاح جدید تطبیق داده شده است. به رسمیت شناختن مجموعه گسترده ای از قواعد حقوق بشردوستانه بین المللی عرفی در سال ۲۰۰۵ که توسط کمیته بین المللی صلیب سرخ گردآوری شده است، کاربرد و تفسیر این قانون را در موقعیت های جدید و پیچیده درگیری ساده و تسهیل می کند.

امروزه، حقوق بشردوستانه بین المللی تنها کد حقوقی است که اقدامات امدادی را در چارچوب یک درگیری تنظیم می کند. قواعد آن، مانند هر قانون دیگری، باید به گونه ای تفسیر شود که واقعیت تعارضات را در بر گیرد، نه به گونه ای که هدف آن اجتناب از مسئولیت باشد. از آنجایی که جنگ، الگوی خشونت کم و بیش سازمان یافته و نهادینه شده را حفظ می کند (اگرچه سطح سازماندهی متفاوت است)، در تمام موقعیت های درگیری امکان شناسایی زنجیره های مسئولیت فرماندهی وجود دارد. این امر امکان انجام مذاکراتی را فراهم می کند که شامل اعمال قوانین بشردوستانه و احترام به آن باشد.

گاهی اوقات بین قواعد تنظیم کننده رفتار جنگ و قوانین حاکم بر حق ارائه اقدامات بشر دوستانه تمایز قائل می شود، به طوری که کنوانسیون لاهه به عنوان قانون حاکم بر نحوه جنگ و کنوانسیون ژنو حقوق افراد غیر نظامی را در زمان درگیری مسلحانه تنظیم می کند. این تمایز مصنوعی است.

در عمل، مفاد کنوانسیون های ژنو و پروتکل های الحاقی آن محدود به سازماندهی ارسال کمک به غیرنظامیان نیست. آنها همچنین قوانین متعددی را در رابطه با انجام خصومت ها تدوین می کنند. برای مثال، آنها روش های خاصی از جنگ را محدود یا ممنوع می کنند و مسئولیت همه طرف های درگیری را در قبال جنایات جنگی تعیین می کنند.

سازمان های بشردوستانه، شهروندان و مقامات سیاسی باید با مفاد مندرج در کنوانسیون های ۱۹۴۹ ژنو و دو پروتکل الحاقی ۱۹۷۷ آشنا باشند، زیرا طبق قانون و در عمل، آنها بازیگرانی هستند که مسئولیت های مقامات غیرنظامی و امدادسانی را سازماندهی و هماهنگ می کنند. سازمان ها در زمان درگیری از حق عمل در حقوق بشردوستانه دفاع می کنند. قربانیان درگیری ها با انجام اقدامات امدادی با کیفیت توسط سازمان های بشردوستانه محافظت می شوند. کیفیت چنین اقداماتی بستگی دارد:

- سرعت و مناسب بودن آنها (هم نوع و هم مقدار کمک ارائه شده)؛
- انطباق آنها با حقوق امدادی که توسط قوانین بشردوستانه برای دسته های مختلف افراد حمایت شده تعیین شده است؛
- توانایی سازمان های امدادی برای پاسخگویی به هر گونه شکست در رسیدگی به این حقوق.

هنجارهای بشردوستانه در تاریخ

با این حال، حتی در بحبوحه کشتار تاریخ، مکرر بیان و استناد به هنجارهای بشردوستانه برای حمایت از قربانیان درگیری‌های مسلحانه وجود داشته است: مجروحان، بیماران و کشتی‌های غرق شده. قدمت اینها به دوران باستان باز می‌گردد.

در عهد عتیق، پادشاه اسرائیل به دنبال توصیه الیسع نبی مبنی بر نجات اسیران از دشمن، جلوگیری از کشتن اسیر می‌کند. الیسع در پاسخ به سؤال پادشاهی چنین گفت: "آنها را نکش. آیا کسانی را که با شمشیر و با کمان به اسارت گرفته‌ای می‌کشی؟ نان و آب بر آنها بگذار تا بخورند و بیاشامند و برو پیش اربابشان".

در هند باستان اسنادی (مثلاً قوانین مانو) وجود دارد که انواع سلاح‌هایی را که نباید استفاده شوند، توصیف می‌کند: "وقتی او در جنگ با دشمنان خود می‌جنگد، با سلاح‌های پنهان (در چوب) به آنها ضربه نزنند. شریعت اسلام می‌گوید که «غیرنظامیان» که در جنگ شرکت نمی‌کردند، مانند زنان، کودکان، راهبان و گوشه‌نشینان، سالخورده‌گان، نابینا و مجنون‌ها نباید مورد آزار و اذیت قرار گیرند. خلیفه اول، ابوبکر، اعلام کرد: "کودکان کوچک، پیرمردها و زنان را نکشید. سر درختان خرما را نبرید و آنها را آتش ندهید. درختان میوه را قطع نکنید. دام را به جز غذا ذبح نکنید»

فقه‌های اسلامی معتقدند که زندانی نباید کشته شود، زیرا «نمی‌توان او را صرفاً مسئول اعمال جنگ طلبانه دانست». با این حال، ممنوعیت کشتار غیر نظامیان در شریعت اسلام لزوماً مطلق نیست. برای مثال، در مواقعی که «دشمن در داخل استحکامات عقب‌نشینی می‌کند و نبرد تن به تن چاره‌ای نیست»، فقه‌های اسلامی در مورد جواز استفاده از سلاح‌های کمتر تبعیض‌آمیز در صورت لزوم نظامی مانند مگنل (سنگ - اسلحه‌ای برای منجنیق بزرگ) اتفاق نظر دارند. اما در مورد استفاده از آتش در چنین مواردی متفاوت است.

تدوین هنجارهای بشردوستانه

مهمترین پیشینه IHL، توافقنامه آتش بس کنونی و تنظیم جنگ است که در سال ۱۸۶۴ بین مقامات دولت وقت کلمبیای بزرگ و رئیس نیروهای اعزامی تاج اسپانیا در شهر سانتا آنا دکورو ونزوئلا امضا و تصویب شد و اولین پیمان از این نوع در غرب بود. با این حال، نیمه دوم قرن نوزدهم، رویکرد سیستماتیک تری آغاز شد. در ایالات متحده، یک مهاجر آلمانی، فرانسیس لیبر، در سال ۱۸۶۳ آیین نامه رفتاری را برای ارتش اتحادیه در طول جنگ داخلی آمریکا تهیه کرد که به کد لیبر معروف شد. قانون لیبر شامل رفتار انسانی با جمعیت غیرنظامی در مناطق درگیری بود و همچنین اعدام اسرا را ممنوع کرد. در همان زمان، درگیر شدن تعدادی از افراد مانند فلورانس ناپیتینگل و هانری دونان، تاجر سوئیسی که با سربازان مجروح در نبرد سولفرینو برخورد کرده بود، و در طول جنگ کریمه، منجر به تلاش‌های سیستماتیک‌تر برای جلوگیری از رنج جنگ شد. دونان کتابی نوشت که آن را خاطره‌ای از سولفرینو نامید و در آن صحنه‌های وحشتناکی را که دیده بود، توصیف کرد. گزارش‌های او چنان تکان‌دهنده بود که منجر به تأسیس کمیته بین‌المللی صلیب سرخ (ICRC) در سال ۱۸۶۳ و تشکیل کنفرانسی در ژنو در سال ۱۸۶۴ شد که کنوانسیون ژنو برای بهبود شرایط قربانیان و مجروحان نظامی در میدان نبرد را تنظیم کرد.

قوانین ژنو مستقیماً از اصل انسانیت الهام گرفته شده است و به کسانی که در درگیری شرکت نمی‌کنند و همچنین به پرسنل نظامی در شرایط جنگی ارتباط دارد. براساس این قانون حفاظت و انجام کمک‌های بشردوستانه توسط سازمان‌های بشردوستانه بی‌طرف مانند صلیب سرخ فراهم می‌شود

۲- حقوق بین المللی بشر دوستانه (IHL)

حقوق بین المللی بشر دوستانه (IHL) روابط میان دولت ها، سازمان های بین المللی و سایر نهادهای مشمول حقوق بین الملل را تنظیم می کند. این قانون شاخه ای از حقوق بین الملل عمومی بوده و مشتمل بر مجموعه قواعدی است که طی درگیری های مسلحانه به دلایل بشر دوستانه درصدد است تا از اشخاصی که مستقیماً در مخاصمه شرکت ندارند یا دیگر در آن شرکت نمی کنند حمایت کرده و همچنین ابزار و روش های جنگ را محدود کند. به عبارت دیگر حقوق بین المللی بشر دوستانه مشتمل بر قواعد معاهداتی یا عرفی بین المللی (قواعد عملی حاصل از شیوه های عملی هر کشور براساس حسن تعهد می باشد که هدف اصلی آن حل و فصل مشکلات بشر دوستانه ای است که مستقیماً از درگیری های مسلحانه بین المللی یا غیر بین المللی ناشی می شوند).

هدف اصلی آن محدود کردن و جلوگیری از رنج انسان در زمان درگیری مسلحانه است. حقوق بین الملل بشردوستانه پرتکل های درمان مجروحان را تنظیم، حمله به غیرنظامیان و استفاده از سلاح های خاص را ممنوع و همچنین حفاظت از غیر رزمندگان صلیب سرخ / هلال احمر و پرسنل پزشکی؛ و اسیران جنگی را تضمین می کند.

اصطلاحات

اصطلاحات حقوق بین المللی بشر دوستانه، قانون ناظر بر "درگیری های مسلحانه" و "قانون جنگ" را می توان مترادف یکدیگر تلقی نمود کمیته بین المللی صلیب سرخ (ICRC)، سازمان های بین المللی، دانشگاه ها و دولت ها در راستای "حقوق بین المللی بشر دوستانه" یا "حقوق بشردوستانه" گام بر می دارند.

ژنو و لاهه

حقوق بین الملل بشر دوستانه دارای دو شاخه به شرح ذیل است:

- قوانین ژنو: مجموعه قواعدی است که از قربانیان درگیری های مسلحانه همانند پرسنل نظامی که توان رزم ندارند و غیر نظامیانی که مستقیماً در مخاصمات شرکت نکرده یا دیگر در آن شرکت ندارند حمایت می کند.
- قوانین لاهه : مجموعه قواعد ناظر بر حقوق و تعهدات طرف های درگیری طی هدایت مخاصمات است که ابزار روش های جنگ را محدود می کند.

وجه تسمیه دو شاخه فوق الذکر حقوق بین المللی بشردوستانه شهرهای محل تصویب اولیه آن ها است که با تصویب پروتکل های الحاقی ۸ ژوئن ۱۹۷۷ کنوانسیون های ژنو، این دو شاخه ترکیب و تمایز یادشده به تاریخ پیوسته و بیشتر در حوزه های تحقیقاتی مطرح است.

ضرورت نظامی و بشر دوستی

حقوق بین الملل بشر دوستانه نوعی وفاق میان دو اصل متضمن بشردوستی و ضرورت نظامی است. این دو اصل شکل دهنده قواعد آن می باشند. اصل ضرورت نظامی صرفاً میزان و نوع نیروی لازم برای تحقق هدف مشروع یک درگیری، یعنی تسلیم کامل یا جزیی دشمن در کمترین زمان ممکن با حداقل هزینه جانی و مالی را معین می کند. البته این امر، اتخاذ تمهیدات براساس حقوق بین المللی بشر دوستانه در شرایط غیر از این ممنوع خواهد بود، را مجاز نمی دارد. اصل بشر دوستی ایجاد درد و رنج، جراحت یا تخریب غیر ضروری را در راستای تحقق اهداف مشروع درگیری ها مجاز نمی دارد.

«جنگ به هیچ عنوان رابطه ای میان انسان ها نیست بلکه رابطه میان دولت ها است که طی آن افراد صرفاً براساس تصادف دشمن می شوند. نه به عنوان انسان یا حتی شهروند، بلکه به عنوان سرباز. به دلیل آن که هدف از جنگ، نابودی دولت دشمن است، کشتن مدافعین آن دولت تا زمانی که سلاح حمل می کنند، مشروع است. لیکن به محض آن که سلاح زمین گذارند و تسلیم شوند، دیگر دشمن یا عوامل دشمن نبوده و مجدداً انسان محسوب می شوند و گرفتن جانیشان دیگر مشروع نخواهد بود.

ژان ژاک روسو ۱۷۶۲

قواعد ضروری حقوق بین المللی بشردوستانه

طرف های درگیری می بایست برای نجات جان غیر نظامیان و اموال غیر نظامی همواره بین غیر نظامیان و نظامیان تمایز قابل شوند امکان حمله به جمعیت غیر نظامی یا افراد غیر نظامی وجود ندارد، صرفاً می توان به اهداف نظامی حمله کرد. طرف های درگیری از حق نامحدود انتخاب روش یا ابزار جنگ برخوردار نیستند. استفاده از آن دسته از ابزار یا روش های جنگی کور، همچنین استفاده از سلاح هایی که جراحت بیش از اندازه یا درد و رنج بی مورد را ایجاد می کنند، ممنوع است.

مجروح کردن یا کشتن متخاصمی که تسلیم شده یا کسی که دیگر قادر به شرکت در نبرد نیست، ممنوع است. بر این اساس آن دسته از کسانی که دیگر نمی خواهند یا نمی توانند در مخاصمات شرکت کنند نیز جان و صحت جسمی و روانی شان محترم است. به محض آن که شرایط اجازه دهد این دسته از افراد می بایست در تمامی شرایط، تحت حمایت بوده و براساس قوانین بشردوستانه و بدون هرگونه تمایز منفی با آن ها رفتار شود. جستجو برای یافتن مجروحین و بیماران و جمع آوری و مراقبت از ایشان باید انجام گردد. پرسنل و امکانات درمانی، ترابری و تجهیزات نیز باید از حمله مصون بمانند. علامت صلیب سرخ، هلال احمر یا کریستال سرخ بر روی زمینه ای سفید رنگ علامت متمایز کننده ای است که نشان می دهد افراد و اهداف مربوطه نباید مورد حمله قرار گیرند.

نظامیان و غیر نظامیانی که اسیر می شوند و تحت اختیار طرف مقابل قرار می گیرند، مشمول حفظ جان و احترام به کرامت حقوق شخصی و باورهای سیاسی مذهبی و دیگر باورهای خود قرار می گیرند. این دسته از افراد می بایست در برابر تمامی اقدامات خشونت آمیز یا تلافی جویانه حمایت شوند. آن ها از حق مبادله خبر با بستگان خود و دریافت کمک برخوردارند. ضمانت های قضایی اولیه ایشان نیز باید در تمامی اقدامات جزایی اقامه گردیده علیه ایشان، رعایت گردد.

قواعد اجمالی فوق الذکر چکیده حقوق بین المللی بشر دوستانه را شکل می دهد. کمیته بین المللی صلیب سرخ به منظور تسهیل اشاعه حقوق بین المللی بشر دوستانه آنها را بدین صورت بیان نموده است. ویرایش مزبور نسبت به سند قانونی ارجحیت ندارد و تحت هیچ عنوان جایگزین معاهدات اجرایی نخواهد بود.

«غیر نظامیان و نظامیان تحت حمایت و اختیارات ناشی از اصول حقوق بین الملل حاصل از قواعد عرفی برگرفته از اصول بشر دوستانه و وجدان عمومی قرار دارند»

فیودور مارتینس ۱۸۹۹

عبارت فوق که به بند مارتینس معروف است، نخستین بار در مقدمه کنوانسیون (۱۸۹۹) لاهه (۲) در خصوص قوانین و اصول عرفی ناظر بر جنگ در خشکی مطرح گردید. عبارت یاد شده برگرفته از پروفیسور فیودور فیودوروویچ مارتینس نماینده روسیه در همایش های صلح لاهه در سال ۱۸۹۹ میلادی می باشد. معنی دقیق بند مارتینس مورد اختلاف است، لیکن عموماً بدین قرار تعبیر و تفسیر می شود: هر چیزی که صراحتاً بر اساس حقوق بین المللی بشر دوستانه ممنوع نشده باشد خود به خود بلامانع نخواهد بود. طرف های متخاصم همواره می بایست به یاد داشته باشند که اقدامات ایشان می بایست همگام با اصول بشر دوستانه و وجدان عمومی باشد.

۳- اصطلاحات لاتین "Jus in bello و Jus ad bellum"

منظور از Jus ad bellum عبارت است از شرایطی که بر آن اساس دولت ها می توانند به جنگ یا بطور کلی استفاده از نیروی نظامی متوسل شوند. ممنوعیت استفاده از زور میان دولت ها و استثنائات آن (دفاع از خود و اختیارات سازمان ملل متحد برای استفاده از زور) مقرر در منشور مصوب ۱۹۴۵ میلادی سازمان ملل متحد، اساس jus ad bellum را شکل می دهد.

Jus in bello ناظر بر نحوه هدایت مخاصمه توسط طرف های شرکت کننده در یک درگیری مسلحانه می باشد حقوق بین المللی بشر دوستانه مترادف با jus in bello است و در راستای به حداقل رساندن درد و رنج حین درگیری های مسلحانه به ویژه از طریق حمایت از تمامی قربانیان درگیری های مسلحانه و امدادسانی به آن ها تا حد امکان گام بر می دارد.

حقوق بین المللی بشر دوستانه برای طرف های متخاصم صرف نظر از دلایل درگیری یا عادلانه بودن اهدافی که طرفین برای آنها می جنگند، مصداق دارد. در غیر این صورت پیاده سازی قانون امری ناممکن می نمود. چرا که هر یک از طرف های درگیری خود را قربانی خشونت تلقی می کرد. علاوه بر این حقوق بین المللی بشر دوستانه به منظور حمایت از قربانیان درگیری های مسلحانه فارغ

از وابستگی آن‌ها به هر یک از طرفین درگیری، طرح ریزی شده است. به همین دلیل است که *jus in bello* می‌بایست مستقل از *jus ad bellum* باقی بماند.

jus in bello و *jus ad bellum* با هم دو رشته از قوانین جنگ را تشکیل می‌دهند که بر تمام جنبه‌های درگیری‌های مسلحانه بین‌المللی حاکم است. قانون برای کشورهایی که به معاهدات مربوطه مقید هستند اجباری است. همچنین قوانین نانوشته مرسوم دیگری برای جنگ وجود دارد که بسیاری از آنها در دادگاه نورنبرگ مورد بررسی قرار گرفت.

ممنوعیت جنگ

تا پایان جنگ جهانی اول توسل به نیروی نظامی نه تنها اقدامی غیرقانونی نبود بلکه به منزله روشی قابل قبول برای حل و فصل اختلافات تلقی می‌گردید. در سال ۱۹۱۹ میلادی میثاق جامعه ملل و در سال ۱۹۲۸ میلادی، معاهده پاریس (پیمان بریاند - کلوگ) در حقیقت تلاش‌هایی در راستای غیرقانونی کردن جنگ بودند. پذیرش منشور سازمان ملل متحد در سال ۱۹۴۵ میلادی مبین روند ذیل بود. "اعضای سازمان (ملل متحد) می‌بایست در روابط بین‌المللی خود از توسل به تهدید یا استفاده از زور خودداری نمایند." البته منشور سازمان ملل متحد حق دولت‌ها را برای دفاع فردی یا جمعی از خود در واکنش به تهاجم از سوی کشور دیگر (یا گروهی از دولت‌ها) به رسمیت می‌شناسد. شورای امنیت سازمان ملل متحد نیز می‌تواند در خصوص توسل به استفاده جمعی از زور در پاسخ به تهدید برای صلح، نقض صلح یا اعمال متجاوزانه تصمیم‌گیری نماید.

حقوق بین‌المللی بشر دوستانه و مسئولیت حمایت کردن

مرکز جهانی مسئولیت حمایت در سال ۲۰۰۸ میلادی تأسیس شد. این مرکز نقشی اساسی در توسعه و ترویج مفهوم "مسئولیت حمایت کردن (R2P) ایفا می‌نماید تعریف (R2P) بدین شرح است:

"مسئولیت حمایت کردن، اصلی است که در راستای حصول اطمینان جامعه جهانی از عدم تکرار نسل‌کشی و سایر انواع سوء استفاده‌های آشکار از حقوق بشر گام بر می‌دارد. این اصل توسط سران دولت‌ها و دولت‌ها در نشست جهانی ۲۰۰۵ میلادی در مقر مجمع عمومی سازمان ملل متحد اتخاذ گردید." اصل مزبور تصریح می‌دارد که اولاً دولت‌ها ملزم به حمایت از شهروندان خود در برابر خشونت‌های گروهی می‌باشند. دوم آن که جامعه جهانی می‌بایست به دولت‌ها در تحقق این امر کمک کند و سوم این که چنانچه دولت مورد بحث از اقدام مقتضی در این خصوص ناتوان باشد، مسئولیت انجام این امر بر عهده سایر دولت‌ها خواهد بود. (R2P) می‌بایست به منزله نوعی تعهد رسمی از سوی رهبران تمامی دولت‌ها در قبال تمامی مردان و زنان در معرض تهدید خشونت‌های گروهی تلقی گردد. مفهوم R2P تلویحاً بیان می‌کند در صورتی که کشوری از تبعیت از الزامات خود برای حمایت از افراد جامعه خود برابر جنایات خاصی اعم از نسل‌کشی جنایات جنگی، پاکسازی قومی و جنایات علیه بشریت ناتوان باشد، جامعه بین‌المللی مسئول است تا برای حمایت از مردمان مزبور مشترکاً اقدام کند. چنین اقدامی می‌تواند به طرق مختلف اعم از دیپلماسی تمهیدات بشر دوستانه یا سایر ابزار صلح‌آمیز و همچنین به عنوان آخرین مستمسک، استفاده از زور باشد؛ لیکن امر اخیر صرفاً منوط به مجوز شورای امنیت سازمان ملل متحد خواهد بود. علیرغم آن که R2P برخی اوقات تحت عنوان "هنجار نوظهور" خوانده می‌شود یک تعهد قانونی الزام‌آور برای جامعه جهانی نیست، بلکه سندی سیاسی می‌باشد.

حقوق بین‌المللی بشر دوستانه چنین اساسی را برای قانونی‌سازی یا مشروع ساختن توسل به زور در روابط بین‌المللی ایجاد نکرده است. همچنین دولت‌ها را از توسل به زور به دلایل بشردوستانه باز نمی‌دارد. قانونی بودن استفاده از نیروی نظامی در روابط بین‌المللی صرفاً بر اساس *jus ad bellum* تعیین می‌شود. اگر چه متذکر می‌گردد که منطق متضمن R2P و الزام به تضمین احترام برای حقوق بین‌المللی بشر دوستانه به نسبت تأکید آن‌ها بر مسئولیت جامعه بین‌المللی در تضمین احترام اعم از جنایات جنگی و

سایر جنایات بین المللی، وابسته است. استفاده از زور بر اساس مفهوم R2P را نیز میتوان به منزله یکی از انواع اقدامات مشترک با سازمان ملل متحد تلقی نمود که در ماده ۹۸ پروتکل مصوب ۸ ژوئن ۱۹۷۷ میلادی الحاقی به کنوانسیون ژنو (پروتکل اول الحاقی) تصریح می دارد: «در شرایط نقض آشکار کنوانسیون یا این پروتکل، دولت های معظم طرف قرارداد ملزم به اقدام مشترک یا مجزا با همکاری سازمان ملل متحد و با تبعیت از منشور آن سازمان می باشند». کمیته بین المللی صلیب سرخ مطابق با اصل اولیه بی طرفی نظری موافق یا مخالف با مداخلات نظامی R2P نداشته و نظری در خصوص تمهیدات اتخاذی جامعه جهانی برای تضمین احترام برای حقوق بین المللی بشر دوستانه ابراز نمی نماید. با این همه، این نکته حیاتی شایان ذکر است که هرگونه توسل به زور براساس R2P و یا الزام به تضمین احترام برای حقوق بین المللی بشر دوستانه باید با الزامات موضوعه مرتبط با حقوق بین المللی بشر دوستانه و حقوق بشر منطبق باشد. به عبارت دیگر دولت ها یا سازمانهای بین المللی که در درگیری های مسلحانه در منطقه یک عملیات R2P شرکت دارند باید در تمامی زمان ها، حقوق بین المللی بشر دوستانه را رعایت کنند.

۴- منشأ حقوق بین المللی بشر دوستانه

تلاش هایی از زمان باستان برای حمایت از افراد در برابر بدترین آثار و تبعات جنگ انجام شده است. البته تا نیمه دوم قرن نوزدهم که معاهدات بین المللی در خصوص تنظیم قوانین ناظر بر جنگ اعم از حقوق قربانیان درگیری های مسلحانه و حمایت از ایشان منعقد گردید، این امر نمودی نداشت. دوفور (به دونان): ما باید براساس نمونه های آشکاری که شما گزارش کردید شاهد باشیم که افتخارات کسب شده در میدان نبرد چه شکنجه ها و اشک هایی در پی دارد.

دونان: در برخی موارد خاص به عنوان نمونه، زمانی که شاهدگان از ملیت های مختلف برای هنرهای نظامی با هم ملاقات می کنند. آیا مطلوب نیست که آن ها از این نوع گردهمایی ها برای تنظیم برخی اصول بین المللی، که توسط کنوانسیونی که از لحاظ ماهیتی غیر قابل نقض باشد، استفاده کنند که پس از توافق و تصویب اساس ایجاد جمعیت های امدادی برای زخمیان در دولت های مختلف اروپایی شود؟

مؤسسان امروزی حقوق بین المللی بشر دوستانه

دو نفر در ظهور حقوق بین المللی بشر دوستانه امروزی نقشی حیاتی ایفا کردند: هانری دونان تاجر سویسی و گیوم آنری دوفور، یک افسر ارتش سوییس در سال ۱۸۵۹ میلادی، دونان در حین سفر به ایتالیا شاهد درد و رنج پس از نبرد سولفرینو بود. پس از بازگشت به ژنو، او تجربیات خود را در کتابی موسوم به خاطره ای از سولفرینو به رشته تحریر در آورد که در سال ۱۸۶۲ میلادی منتشر گردید. ژنرال دوفور که خود از جنگ سر رشته داشت، فوراً پشتیبانی معنوی فعالی از ایده های دونان بالاخص از طریق ریاست همایش دیپلماتیک ۱۸۶۴ میلادی را که طی آن نخستین کنوانسیون ژنو منعقد گردید، صورت داد. در سال ۱۸۶۳ میلادی دونان و دوفور به

همراه گوستاو موینی، لویی آپیا و تئودور مونوار کمیته پنج نفره را پایه ریزی کردند که کمیته ای بین المللی برای کمک به مجروحین جنگی بود و بعدها در سال ۱۸۷۶ میلادی تبدیل به کمیته بین المللی صلیب سرخ شد.

حقوق بین المللی بشر دوستانه امروزی به چه صورت پدید آمد؟

دولت سوئیس با تشویق اعضای مؤسس کمیته بین المللی صلیب سرخ، همایشی دیپلماتیک در سال ۱۸۶۴ میلادی برگزار نمود. ۱۶ کشور در همایش مزبور شرکت کردند که کنوانسیون بهبود شرایط مجروحین نظامی (ارتش ها) در میدان نبرد را مصوب نمودند و همین امر سنگ بنای حقوق بین المللی بشر دوستانه امروزی گردید.

نوآوری های کنوانسیون ۱۸۶۴

- کنوانسیون مزبور که معاهده ای چند جانبه بود، قوانین و اصول عرفی قدیمی، مقطعی و پراکنده جنگی را در راستای حمایت از سربازان زخمی و بیمار و مراقبین ایشان تدوین و تقویت کرد که به طور کلی متضمن موارد ذیل بود :
- قواعد مکتوب و پایدار با حدود و شمول متحد الشكل برای حمایت از سربازان زخمی و بیمار؛
- ماهیت چند جانبه و مفتوح بودن آن برای تمامی دولت ها؛
- تعهد به گسترش مراقبت از پرسنل نظامی زخمی و بیمار بدون تبعیض (بدون تمایز میان دوست و دشمن)؛
- احترام به پرسنل حمل و نقل و تجهیزات پزشکی و علامت گذاری آن ها با استفاده از نشان (صلیب سرخ با زمینه سفید).

حقوق بین الملل بشر دوستانه پیش از تدوین

تصور این که تأسیس صلیب سرخ در سال ۱۸۶۳ با تصویب کنوانسیون اولیه ژنو در سال ۱۸۶۴ سرآغاز حقوق بین المللی بشر دوستانه امروزی است، نادرست است. همانطوری که جامعه ای بدون قوانین خاص خود وجود ندارد، مجازاً هیچ جنگی، بدون قوانین مبهم یا صریح، که هدایت مخاصمات، شروع و پایان آن ها را پوشش دهد وجود ندارد. نخستین قوانین جنگی هزاران سال قبل از عصر ما تبیین شده است.

«من این قوانین را بنا می نهم که از ظلم روا داشتن قدرتمندان بر ضعفا پیشگیری کنم».

همورابی پادشاه بابل

بسیاری از متون باستانی همانند ماها بهاراتا، انجیل و قرآن حاوی قواعدی در حمایت از احترام به حریف است. به عنوان نمونه ویژگیات که در پایان قرن سیزدهم میلادی و در اوج زمانی نگاشته شده است که اعراب بر اسپانیا حکومت می کردند حاوی قوانین واقعی برای جنگ است.

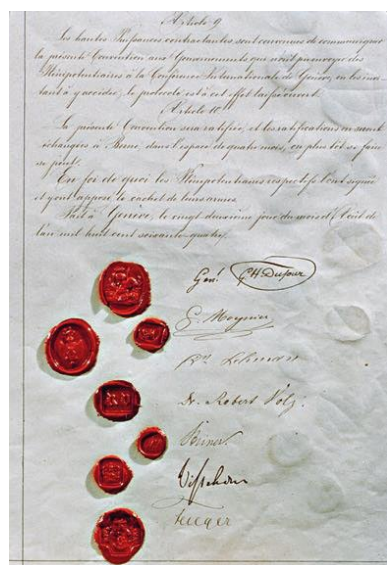
بر همین اساس در اروپای قرون وسطی شوالیه ها ملزم به تبعیت از قواعد جوانمردی بودند که عبارت بود از قوانین شرافتمندی برای حصول اطمینان از رعایت حال ضعفا و افرادی که توان دفاع از خود را نداشتند. این مثال ها منعکس کننده ماهیت جهان شمول حقوق بین المللی بشر دوستانه از خود را می باشد.

قانون لایبر

از آغاز نبرد تا پیدایش حقوق بین المللی بشر دوستانه، امروزی بیش از ۵۰۰ موافقت نامه مبادله اسرای جنگی، نظام نامه رفتاری، میثاق و سایر متون طرح شده برای تنظیم قوانین ناظر بر مخاصمات، ثبت شده است که مشتمل بر قانون لایبر است. این قانون در آوریل ۱۸۶۳ تصویب شد و به دلیل آن که نخستین تلاش برای قاعده مند کردن قوانین و اصول عرفی ناظر بر جنگ است، حائز اهمیت می باشد. اگر چه برخلاف کنوانسیون اولیه ژنو (که یک سال بعد از آن مصوب گردید) این قانون یک معاهده محسوب نمی شد چراکه صرفاً سربازان ایالات جنوبی طی جنگ داخلی آمریکا قانون لایبر را شامل می شد.

۵- معاهدات حقوق بین المللی بشر دوستانه و حقوق بین الملل بشر دوستانه عرفی

حقوق بین المللی بشر دوستانه امروزی با کنوانسیون اولیه ژنو در سال ۱۸۶۴ ظهور نمود و سپس به تدریج برای تحقق نیاز به کمک های بشر دوستانه ای که ناشی از پیشرفتهای حاصل در فناوری ساخت سلاح و تغییرات در ماهیت درگیری های مسلحانه است به تدریج تکامل یافت اغلب اوقات این دسته از تغییرات پس از رخدادهایی که نیاز به آنها را مشخص کنند در قوانین ایجاد می گردند. در ذیل معاهدات مهم حقوق بین المللی بشر دوستانه به ترتیب زمانی آورده شده است:

- ۱۸۶۴ : کنوانسیون ژنو برای بهبود شرایط مجروحین جنگی؛
- ۱۸۶۸: اعلامیه سنت پترزبورگ (ممنوعیت استفاده از برخی تجهیزات جنگ)؛
- ۱۸۹۹: کنوانسیون لاهه در خصوص رعایت قوانین و مقررات عرفی جنگ زمینی و قبول جنگ دریایی طبق کنوانسیون ۱۸۶۴ ژنو؛
- ۱۹۰۶: بازبینی و به روز رسانی کنوانسیون ۱۸۶۴ ژنو؛
- ۱۹۰۷: بازبینی کنوانسیون لاهه ۱۸۹۹ و تصویب کنوانسیون های جدید؛
- ۱۹۲۵: پروتکل ژنو برای ممنوعیت استفاده از گازهای خفه کننده سمی و غیره در جنگ و روشهای جنگ میکروبی
- ۱۹۲۹: دو کنوانسیون ژنو؛
- ♦ بازبینی و به روز رسانی کنوانسیون ۱۹۰۶ ژنو
- ♦ کنوانسیون ژنو در ارتباط با نحوه رفتار با اسرای جنگی
- ۱۹۴۹: چهار کنوانسیون ژنو؛
- الف- بهبود شرایط مجروحین و بیماران نظامی در میدان نبرد
- ب- بهبود شرایط مجروحین و بیماران و کشتی شکستگان پرسنل نیروی دریایی
- پ- رفتار با اسرای جنگی
- ت- حمایت از غیر نظامیان در حین نبرد
- ۱۹۵۴: کنوانسیون لاهه برای حمایت از اموال فرهنگی در جریان درگیری مسلحانه؛
- ۱۹۷۲: کنوانسیون ممنوعیت توسعه تولید و نگهداری سلاح های میکروبی و سمی و امحای آنها؛
- ۱۹۷۶: کنوانسیون ممنوعیت استفاده نظامی یا خصمانه از تکنیکهای تغییر دهنده محیط زیست؛
- ۱۹۷۷: دو پروتکل الحاقی به چهار کنوانسیون ۱۹۴۰ ژنو تقویت حمایت از قربانیان درگیری های مسلحانه بین المللی (پروتکل اول الحاقی و غیر بین المللی (پروتکل دوم الحاقی)؛

- ۱۹۸۰: کنوانسیون ممنوعیت یا محدودیت استفاده از سلاح های متعارف خاص که امکان مجروحیت بیش از حد یا تأثیرات کور را داشته باشد (کنوانسیون سلاح های متعارف خاص)؛
 - کنوانسیون سلاح های متعارف خاص عبارت است از:
 - الف) پروتکل اول در خصوص سلاح هایی با قطعات غیر قابل تشخیص با اشعه ایکس
 - ب) پروتکل دوم در خصوص مین های زمینی بمب گذاری و تله های انفجاری و دستگاه های دیگر و ...
 - پ) پروتکل سوم در خصوص سلاح های آتش افروز
 - ۱۹۸۹: کنوانسیون حقوق کودک (ماده ۳۸)؛
 - ۱۹۹۳: کنوانسیون ممنوعیت توسعه تولید نگهداری و استفاده از سلاح های شیمیایی و امحای آنها؛
 - ۱۹۹۵: پروتکل چهارم در زمینه سلاح های لیزری کورکننده الحاقی به کنوانسیون سلاح های متعارف خاص (۱۹۸۰)؛
 - ۱۹۹۶: بازبینی پروتکل ممنوعیت یا محدودیت استفاده از مینها تله های انفجاری و سایر تجهیزات پروتکل دوم بازبینی شده کنوانسیون سلاحهای متعارف خاص (۱۹۸۰) ؛
 - ۱۹۹۷: کنوانسیون ممنوعیت استفاده نگهداری تولید و انتقال مینهای ضدنفر و امحای آنها؛
 - ۱۹۹۸: قانون رم در خصوص دادگاه بین المللی جنایات جنگی ؛
 - ۱۹۹۹: پروتکل دوم کنوانسیون لاهه ۱۹۵۴ در زمینه حمایت از اموال فرهنگی در صورت درگیری مسلحانه؛
 - ۲۰۰۰: پروتکل اختیاری کنوانسیون حقوق کودک با در نظر گرفتن کودکان در درگیری مسلحانه؛
 - ۲۰۰۱: اصلاحیه ماده ۱ کنوانسیون سلاحهای متعارف خاص ۱۹۸۰؛
 - ۲۰۰۳: پروتکل چهارم در خصوص مهمات منفجره باقی مانده از جنگی اضافه شده به کنوانسیون سلاح های متعارف خاص (۱۹۸۰)؛
 - ۲۰۰۵: پروتکل الحاقی کنوانسیونهای ژنو و مربوط به تصویب یک نشان متمایز اضافی پروتکل سوم الحاقی) ؛
 - ۲۰۰۶: کنوانسیون بین المللی حمایت از تمامی اشخاص در برابر مفقودی اجباری؛
 - ۲۰۰۸: کنوانسیون بمب های خوشه ای؛
 - ۲۰۱۳: معاهده تجارت سلاح.
- فهرست فوق مشخصاً نشان می دهد که برخی از درگیری های مسلحانه کمابیش تأثیر آنی بر توسعه حقوق بین المللی بشر دوستانه داشته اند:
- طی جنگ جهانی اول (۱۹۱۸-۱۹۱۴) روش های نبرد اعم از روشهای نه چندان جدید در مقیاسی غیر قابل تصور استفاده شد. روشهای مزبور عبارت بودند از گاز سمی نخستین بمباران هوایی و گرفتن صدها هزار اسیر جنگی معاهدات ۱۹۲۵ و ۱۹۲۹ واکنشی به این دسته از رخدادهای جدید بود.
- در جنگ جهانی دوم (۱۹۴۵-۱۹۳۹) غیر نظامیان و پرسنل نظامی به تعداد یکسان کشته شدند در حالی که این نسبت طی جنگ جهانی اول ۱ به ۱۰ بود. در سال ۱۹۴۹، جامعه جهانی با بازبینی کنوانسیون های معتبر در آن زمان و تصویب سند جدیدی موسوم به کنوانسیون چهارم ژنو برای حمایت از غیر نظامیان به این نرخ بالای فجایع انسانی و بالاخص تأثیرات وحشتناک جنگ بر غیر نظامیان واکنش نشان داد.
- پروتکل های الحاقی ۱۹۷۷ واکنشی به آثار و پیامدهای انسانی جنگهای آزادی خواهانه ملی بود که در کنوانسیونهای ۱۹۴۹ تنها بخشی از آن طبق ماده ۳ مشترک چهار کنوانسیون ژنو تحت پوشش قرار داشت (ماده ۳ مشترک)

کنوانسیون ۱۹۴۹ ژنو و پروتکل‌های الحاقی آن در سال ۱۹۷۷ تقریباً مشتمل بر ۶۰۰ ماده بوده و سندهای اصلی حقوق بین‌المللی بشر دوستانه محسوب می‌شود.

حقوق بین‌الملل بشر دوستانه عرفی

حقوق بین‌المللی بشر دوستانه عمدتاً از طریق تصویب معاهدات و تنظیم قانون عرفی توسط دولت‌ها تهیه و تنظیم شده است. قانون عرفی زمانی شکل می‌گیرد که شیوه رایج دولت‌ها به میزان کافی قوی، گسترده، متضمن، مکرر و متحد الشکل بوده و با باور دولت‌ها در الزام قانونی به عمل یا ترک فعل به طرق مشخص همراه باشد. عرف برای تمامی دولت‌ها الزام‌آور می‌باشد به جز آنهایی که از آغاز سرسختانه به آن معترض بوده‌اند.

در سال ۱۹۹۵ میلادی کمیته بین‌المللی صلیب سرخ مطالعه‌ای تفصیلی را در زمینه قواعد عرفی حقوق بین‌المللی بشر دوستانه آغاز نمود که تقریباً ده سال به درازا کشید و در سال ۲۰۰۵ توسط انتشارات دانشگاه کمبریج منتشر شد. مطالعه مزبور را می‌توان در تارنمای <https://www.icrc.org/customary-ihl> قابل مشاهده کرد.

پایگاه داده مزبور نسخه بروز شده این مطالعه را ارائه کرده که مشتمل بر دو قسمت است.

❖ قواعد این قسمت متضمن واکاوی قواعد جاری حقوق بین‌المللی بشر دوستانه عرفی است. علیرغم جزئیات بسیار زیاد مطالعه یادشده ارزیابی جامعی از تمامی قواعد موجود در این حوزه نمی‌باشد. این بخش از مطالعه به زبان‌های عربی، چینی، انگلیسی، فرانسه، روسی و اسپانیایی در دسترس است. خلاصه‌ای از مطالعه و فهرستی از قواعد یاد شده به بسیاری از سایر زبان‌ها در دسترس است.

❖ شیوه عملی؛ این قسمت مشتمل بر تمرین عملی برای قوانین تجزیه و تحلیل شده در قسمت اول است که پیوسته توسط کمیته بین‌المللی صلیب سرخ با همکاری صلیب سرخ بریتانیا بروز رسانی می‌شود. مطالب منبع مربوطه، توسط شبکه‌ای از نمایندگان کمیته بین‌المللی صلیب سرخ و جمعیت‌های صلیب سرخ و هلال احمر در سرتاسر جهان جمع‌آوری و توسط تیم تحقیقاتی مستقر در مرکز حقوق بین‌الملل Lauterpacht در دانشگاه کمبریج تنظیم می‌شود.

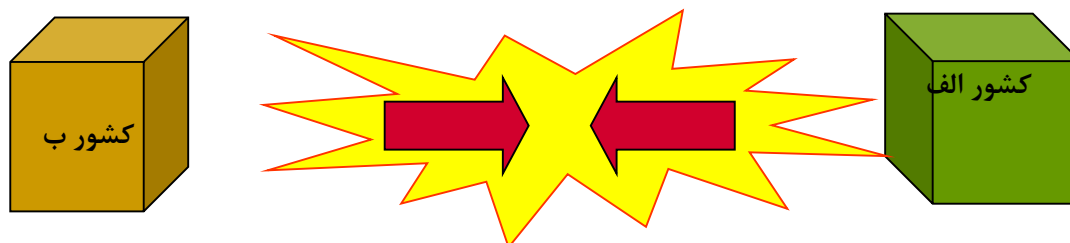
۶- کاربرد حقوق بین‌المللی بشر دوستانه

حقوق بین‌المللی بشر دوستانه صرفاً در درگیری‌های مسلحانه کاربرد داشته و در دو درگیری‌های مسلحانه، نظام حمایتی را پیشنهاد می‌کند یکی برای درگیری مسلحانه بین‌المللی و دیگری غیر بین‌المللی. بر این اساس قواعد اعمال‌پذیر در وضعیت‌های خاص به طبقه‌بندی درگیری مسلحانه بستگی دارد.

الف - درگیری مسلحانه بین المللی (IAC)

این درگیری ها زمانی رخ می دهد که یک یا چند کشور به استفاده از زور علیه کشور دیگری متوسل شوند درگیری مسلحانه میان یک کشور و یک سازمان بین المللی نیز درگیری مسلحانه بین المللی دانسته می شود. نبردهای آزادی خواهانه ملی که طی آن مردم علیه نیروهای استعماری و اشغال خارجی و رژیمهای نژادپرست برای اعمال حق تعیین سرنوشت خود نبرد می کنند. تحت برخی شرایط به عنوان درگیری های مسلحانه بین المللی محسوب می شوند (رجوع به بند ۲ ماده ۱ و بند ۳ ماده ۹۶ پروتکل اول الحاقی)

ب- درگیری مسلحانه غیر بین المللی (NIAC)

امروزه بسیاری از درگیری های مسلحانه ماهیتی غیر بین المللی دارند. درگیری مسلحانه غیر بین المللی یکی از درگیری های مسلحانه است که طی آن مخاصمات میان نیروهای مسلح یک کشور و گروه های مسلح سازمان یافته غیر دولتی یا میان این دسته از گروه ها رخ می دهد. برای این که مخاصمات را بتوان غیر بین المللی تلقی نمود شدت آنها باید به سطح خاصی برسد و گروه های درگیر نیز باید از سازمان یافتگی کافی برخوردار باشند. حقوق معاهدات حقوق بین المللی بشر دوستانه بر اساس معنی ماده سوم مشترک میان درگیری های مسلحانه غیر بین المللی تمایز قائل است و اینگونه مخاصمات در چارچوب تعریف ماده ۱ پروتکل دوم الحاقی قرار می گیرند. ماده سوم مشترک در خصوص درگیری های مسلحانه غیر بین المللی رخ داده در قلمرو یکی از دولت های متعاقد مصداق دارد که عبارتند از درگیری های مسلحانه ای که حین آنها یک یا چند گروه مسلح سازمان یافته غیر دولتی درگیر می باشند. درگیری های مسلحانه غیر بین المللی ممکن است میان نیروهای مسلح دولتی و گروه های مسلح غیر دولتی سازمان یافته یا صرفاً میان این گروه ها رخ دهد.

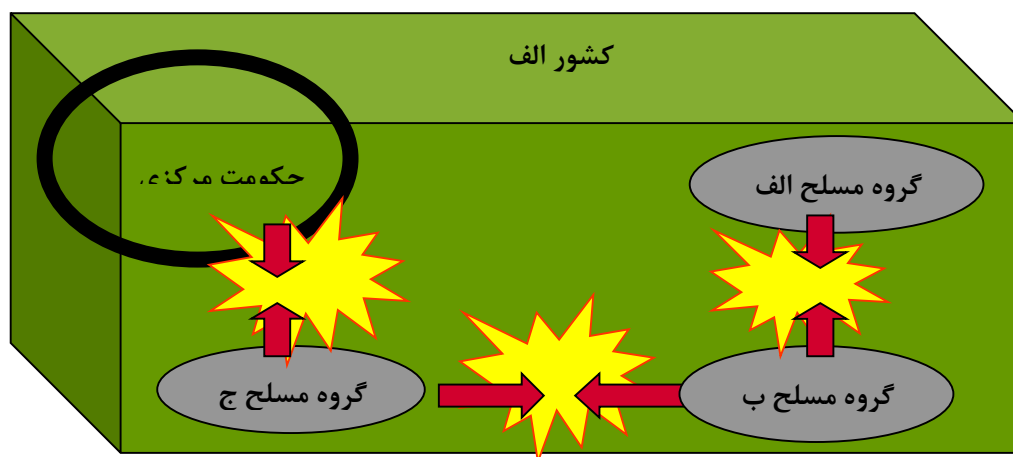

پروتکل دوم الحاقی: در خصوص آن دسته از درگیری های مسلحانه ای مصداق دارد که در قلمرو یکی از دولت های معظم طرف قرارداد میان نیروهای مسلح آن کشور و نیروهای مسلح غیررسمی یا سایر گروه های مسلح سازمان یافته ای رخ می دهد که تحت فرماندهی مسئول خود، کنترل بخشی از قلمرو را در اختیار داشته و از امکان عملیات نظامی پایدار و هماهنگ و اجرای این پروتکل برخوردارند (رجوع به بند ۱ ماده ۱ پروتکل دوم الحاقی تعریف NIAC در پروتکل اول الحاقی از دو لحاظ محدودتر از مفهوم NIAC بر اساس ماده سوم مشترک است).

۱. به معرفی لزوم کنترل قلمرو از این طریق می پردازد که گروه های مسلح غیردولتی سازمان یافته می بایست این کنترل بر قلمرو را به گونه ای در اختیار داشته باشند که از امکان عملیات نظامی پایدار و هماهنگ و اجرای این پروتکل برخوردار شوند.

۲. پروتکل دوم الحاقی صریحاً و صرفاً به درگیری های مسلحانه میان نیروهای دولتی و غیردولتی یا سایر گروه های مسلح سازمان یافته اشاره می کند. برخلاف ماده سوم مشترک این پروتکل در زمینه درگیری های مسلحانه میان گروه های مسلح سازمان یافته غیردولتی مصداق ندارد.

در این زمینه باید به یاد داشت که پروتکل دوم الحاقی، ماده سوم مشترک را بدون اصلاح کاربرد شرایط موجود، آن را توسعه داده و تکمیل می کند. (رجوع به بند ۱ ماده ۱ پروتکل دوم الحاقی) این بدان معنی است که تعریف متمایز صرفاً مرتبط با کاربرد پروتکل دوم الحاقی بوده و به طور کلی در خصوص قانون مربوط به درگیری های مسلحانه غیر بین المللی NIAC مصداق ندارد.

موجودیت همزمان IAC و NIAC

در برخی شرایط امکان بروز چندین درگیری همزمان، در یک قلمرو یکسان وجود دارد. در این شرایط طبقه بندی درگیری های مسلحانه و به تبع آن حقوق موضوعه به روابط میان طرف های درگیر وابسته خواهد بود. این مثال فرضی را مدنظر قرار دهید دولت الف درگیر یک NIAC با یک گروه مسلح سازمان یافته غیردولتی است. دولت ب مستقیماً به نفع گروه مزبور وارد جنگ می شود دولت های الف و ب متعاقباً وارد IAC می شوند، اما درگیری مسلحانه میان دولت الف و گروه مسلح سازمان یافته غیر دولتی همچنان غیر بین المللی باقی می ماند. در صورتی که دولت ب به نفع دولت الف وارد جنگ می شد، دولت الف و گروه مسلح سازمان یافته غیردولتی و دولت ب و گروه مسلح سازمان یافته غیر دولتی وارد NIAC می شدند.

قواعد اصلی موضوعه در درگیریهای مسلحانه بین المللی و غیر بین المللی

Non-International Armed Conflict (NIAC)	International Armed Conflict (IAC)
ماده سوم مشترک	کنوانسیون های چهارگانه ژنو
پروتکل دوم الحاقی	پروتکل اول الحاقی
حقوق بین المللی بشر دوستانه عرفی برای NIAC	حقوق بین المللی بشر دوستانه عرفی برای IAC

قواعد ناظر بر NIACها از جزئیات کمتری نسبت به AIC برخوردارند. به عنوان نمونه وضعیت نظامی یا اسیر جنگی در قواعد ناظر بر NIAC پیش بینی نشده است. این بدان دلیل است که دولت ها تمایلی به قبول مصونیت در برابر تعقیب اعضای گروه های مسلح سازمان یافته غیر دولتی به دلیل دست بردن به سلاح در حقوق داخلی را ندارند. با توجه به حق حاکمیت و اکراه دولت ها نسبت به

موکول کردن مسائل داخلی به قوانین بین المللی تقویت نظام حمایت در درگیری های مسلحانه غیر بین المللی NIAC دشوار می نماید. با این همه متذکر می گردد که خلا مهم موجود میان قواعد معاهداتی موضوعه در AIC ها و NIAC ها تدریجاً با قواعد عرفی پر می شود، قوانینی که اغلب برای همه انواع درگیری های مسلحانه یکسان است.

سه هدف اصلی حقوق بین المللی بشردوستانه

۱- محدودیت

۲- حمایت

۳- پیشگیری

قوانین حاکم در ناآرامی ها و تنش های داخلی

نا آرامی ها و تنش های داخلی همانند شورش و اقدامات خشونت آمیز منفرد و پراکنده با مشخصه بر هم زدن نظم عمومی بدون رسیدن به سطح درگیری های مسلحانه شناخته می شوند. این دسته از رخدادها را به این دلیل نمی توان درگیری مسلحانه قلمداد نمود که سطح خشونت به اندازه کافی بالا نبوده یا اشخاص متوسل به خشونت، گروه مسلح سازمان یافته ای نیستند. حقوق بین المللی بشردوستانه در خصوص وضعیته ای خشونت آمیزی که در حد درگیری های مسلحانه نباشند مصداق ندارد. مواردی از این دست مشمول مقررات حقوق بشر و قوانین داخلی می باشد.

۷- کنوانسیون های ژنو و پروتکل های الحاقی

منشأ کنوانسیون های ۱۹۴۹ ژنو

کنوانسیون ژنو برای بهبود شرایط مجروحین جنگی در سال ۱۸۶۴ تصویب شد. این کنوانسیون در سال های ۱۹۰۶ و ۱۹۲۹ مورد بازبینی و توسعه قرار گرفت. کنوانسیون دیگری در ارتباط با رفتار با اسرای جنگی نیز در سال ۱۹۲۹ تصویب شد. در سال ۱۹۲۴ میلادی پانزدهمین همایش بین المللی صلیب سرخ در توکیو برگزار شد و متن یک کنوانسیون بین المللی که پیش نویس آن توسط

کمیته بین المللی صلیب سرخ تهیه شده بود در خصوص حمایت از غیر نظامیان با ملیت دشمن در قلمروی متعلق به طرف رقیب یا تحت اشغال آن به تصویب رسید.

هیچ اقدامی در خصوص متن مزبور انجام نشد و دولت ها از حضور در همایش دیپلماتیک برای تصمیم گیری جهت تصویب آن خودداری کردند. در نتیجه مقررات مندرج در پیش نویس توکیو طی جنگ جهانی دوم موضوعیت نیافت. صرفاً در سال ۱۹۴۹ و پس از پایان جنگ بود که دولت ها چهار کنوانسیون ژنو را تصویب کردند که همچنان به عنوان سنگ بنای حقوق بین المللی بشر دوستانه شناخته می شود. در حالی که سه کنوانسیون اول ژنو از دل معاهدات موجود در زمینه موضوعات مشابه برآمده بودند، اما کنوانسیون چهارم ژنو کاملاً جدید بوده و نخستین معاهده حقوق بین المللی بشر دوستانه در زمینه حمایت از غیرنظامیان طی درگیری های مسلحانه محسوب می شد. شمار کشته شدگان غیر نظامی طی جنگ جهانی دوم یکی از دلایل تهیه و تنظیم و تصویب این معاهده بود.

منشأ پروتکل های الحاقی ۱۹۷۷

کنوانسیون ۱۹۴۹ ژنو یکی از پیشرفت های عمده در توسعه حقوق بین المللی بشر دوستانه بود. البته پس از استعمار زدایی نیاز به قوانین جنگ برای نبردهای آزادی خواهانه ملی و جنگ های داخلی نیز مشاهده شد، که تعداد آنها طی دوران جنگ سرد رو به فزونی گذاشته بود. همچنین، قواعد معاهداتی در زمینه انجام مخاصمات از زمان مقررات ۱۹۰۷ لاهه تغییر نیافته بود. به دلیل آن که بازبینی کنوانسیون های ژنو می توانست بر برخی از پیشرفت های بدست آمده در ۱۹۴۹ تأثیر منفی داشته باشد، تصمیم به تصویب متون جدیدی به صورت پروتکل های الحاقی کنوانسیون های ژنو گرفته شد که این امر در ژوئن ۱۹۷۷ میلادی تحقق یافت.

در سال ۲۰۰۵ پروتکل سوم الحاقی کنوانسیون های ژنو تصویب شد. سند مزبور آرم اضافه ای را به صورت یک قاب سرخ به شکل یک مربع در لبه یک زمینه سفید به رسمیت شناخت که به عنوان کریستال سرخ شناخته می شود. این آرم اضافی جایگزین صلیب سرخ و هلال احمر نبود بلکه گزینه ای اضافی محسوب می شد شکل و نام این آرم پس از یک فرایند طولانی گزینش شد که هدف از آن ایجاد یک آرم فارغ از هرگونه گرایشات سیاسی، مذهبی یا سایر موارد مشابه بود که بتوان از آن در سرتاسر جهان استفاده کرد.

مندرجات کنوانسیون های ژنو و پروتکل های الحاقی

کنوانسیون های ژنو از تمامی افراد و گروه هایی که دیگر در مخاصمات شرکت نمی کنند حمایت می کند.

- کنوانسیون اول ژنو سربازان زخمی یا بیمار در خشکی یا اعضای خدمات پزشکی نیروهای مسلح ؛
- کنوانسیون دوم ژنو پرسنل نظامی بیمار، زخمی یا کشتی شکسته در دریا و اعضای خدمات پزشکی نیروهای دریایی؛
- کنوانسیون سوم ژنو اسرای جنگی؛
- کنوانسیون چهارم ژنو غیر نظامیان اعم از:

♦ غیر نظامیان بیگانه در قلمروی طرف های درگیر شامل پناهندگان،

♦ غیر نظامیان در قلمروی اشغالی،

♦ زندانیان و بازداشت شدگان غیر نظامی،

♦ پرسنل درمانی و مذهبی یا واحدهای پدافند مدنی.

ماده سوم مشترک حداقل حمایت را در درگیری های غیربین المللی تضمین کرده و به منزله یک معاهده، متضمن حداقل استاندارد شناخته می شود که طرف های درگیر نباید از آن عدول نمایند. قواعد مندرج در ماده سوم مشترک به عنوان قانون عرفی شناخته می شود.

پروتکل اول الحاقی مکمل حمایت ناشی از ۴ کنوانسیون ژنو در درگیری های مسلحانه بین المللی است. به عنوان نمونه این پروتکل از زخمی ها، بیماران و کشتی شکستگان غیر نظامی و پرسنل درمانی غیر نظامی حمایت می کند و از سویی مشتمل بر قواعد مربوط به الزام به جستجوی مفقودین و ارائه کمک های بشر دوستانه به غیر نظامیان است. تضامین اساسی مربوطه برای تمامی اشخاص فارغ از وضعیت ایشان، داده شده است. علاوه بر این پروتکل اول الحاقی چندین قاعده در زمینه حمایت از جمعیت غیر نظامی در برابر آثار مخاصمات دارد.

پروتکل دوم الحاقی به توسعه و تکمیل ماده ۲ مبادرت نموده و در زمینه درگیری های غیر بین المللی میان نیروهای مسلح یک دولت و نیروهای مسلح شورشی یا دیگر گروه های مسلح سازمان یافته مصداق دارد، که زیر نظر مسئول فرماندهی، کنترل بخشی از قلمرو را در دست دارند و می توانند عملیات نظامی پایدار و هماهنگ انجام دهند و این پروتکل را اجرایی نمایند. پروتکل دوم الحاقی به تقویت موضوع حفاظت و حمایت فراتر از حداقل استانداردهای موجود در ماده سوم مشترک از طریق وضع ممنوعیت هایی علیه حملات مستقیم به غیر نظامیان، مجازات های جمعی، اقدامات تروریستی، تجاوز، فحشای اجباری و سوء استفاده جنسی، برده داری و غارت می پردازد. از سویی مقرراتی در آن برای رفتار با اشخاص محروم از آزادی وضع شده است.

ماده سوم مشترک

در صورت غیر بین المللی بودن درگیری های مسلحانه در قلمرو یکی از دولت های معظم متعاقد، هر یک از طرف های درگیری ملزم به رعایت حداقل مقررات ذیل می باشند:

۱- افرادی که به طور مستقیم در مخاصمات شرکت فعال ندارند شامل نیروهای مسلحی که سلاح خود را زمین گذاشته باشند یا کسانی که به دلیل بیماری یا جراحت یا اسارت یا هر علت دیگری قادر به جنگ نباشند، در هر شرایطی بدون هیچ گونه تبعیضی که ناشی از نژاد، رنگ، مذهب (عقیده)، جنسیت، نسب و ثروت یا هر علت مشابه دیگری باید انساندوستانه رفتار شود.

با توجه به موارد فوق الذکر، اعمال ذیل در مورد اشخاص مذکور در هر زمان و مکان ممنوع خواهد بود:

الف- اعمال خشونت علیه زندگی، جان هر شخص بویژه قتل به تمامی اشکال آن، مثله نمودن، رفتار ظالمانه و شکنجه

ب- گروگان گیری؛

ب- توهین به کرامت اشخاص از جمله تحقیر و رفتار اهانت آمیز

ت- محکومیت، صدور و اجرای حکم و اعدام بدون قضاوت و برپایی دادگاه عادی با ارائه جمیع تضمینات قضایی که ملل متمدن ضروری می دانند، باشد.

۲- زخمی ها و بیماران باید جمع آوری و مورد مراقبت قرار گیرند.

- یک نهاد بشر دوستانه بی غرض از جمله کمیته بین المللی صلیب سرخ می تواند خدمات خود را به طرف های درگیری عرضه دارد.

- گذشته از مراتب فوق طرف های درگیری باید تلاش بیشتری انجام دهند تا تمام یا بخشی از مفاد این کنوانسیون را نیز از طریق موافقت نامه های خاص به اجرا گذارند.

- اجرای مقررات فوق تأثیری در وضعیت حقوقی طرف های درگیری نخواهد داشت.

۸- حقوق بین المللی بشردوستانه از چه کسانی حمایت می کند

حقوق بین‌المللی بشر دوستانه از تمامی قربانیان درگیری‌های مسلحانه اعم از غیر نظامیان و نظامیانی که سلاح خود را زمین گذاشته‌اند، حمایت می‌کند. ماهیت حمایت مزبور متغییر بوده و بسته به این که شخص مورد بحث نظامی یا غیر نظامی باشد، تعیین می‌شود.

درگیری‌های مسلحانه بین‌المللی

- غیر نظامیان

غیر نظامیان در دو صورت از حق حمایتی برخوردار می‌باشند:

۱- این که از حمایت کلی در برابر خطرات ناشی از مخاصمات برخوردارند. غیر نظامیان عبارتند از تمامی اشخاصی که در مبارزه نیستند و نباید هدف حمله قرار گیرند. تنها استثنائات این قاعده آن دسته از غیر نظامیانی هستند که به عنوان نمونه مستقیماً از طریق دست بردن به سلاح در برابر دشمن در مخاصمات شرکت می‌کنند، در این شرایط آنها ممکن است هدف حمله قرار گیرند، اما صرفاً تا زمانی که در مخاصمات شرکت دارند.

۲- غیر نظامیان در صورتی طبق حقوق بین‌المللی بشر دوستانه در اختیار یکی از طرفین درگیری تحت حمایت قرار دارند:

- تبعه این کشور دشمن نباشند.

- تبعه متحدین دولت دشمن نباشند (مگر آن که دو کشور فاقد روابط دیپلماتیک عادی باشند)

- تبعه کشور بی‌طرف یا غیر متخاصم نباشند (مگر آن که دو کشور فاقد روابط دیپلماتیک عادی باشند) البته در قلمروی اشغالی،

اتباع دولت‌های بی‌طرف همواره تحت حمایت قرار دارند.

منطق این امر آن است که افراد مذکور بدین دلیل می‌بایست تحت حمایت حقوق بین‌المللی بشر دوستانه باشند که به دلیل جنگ با کشور مقابل یا عدم وجود روابط دیپلماتیک با کشور مزبور دیگر تحت حمایت کشور خود قرار ندارند. همچنین هدف، حمایت از ایشان در برابر اقدامات خودسرانه طرف متخاصم به دلیل تبعیت شان از دشمن است.

غیر نظامیان مورد حمایت از حق احترام نسبت به جان، کرامت، حقوق شخصی، دیدگاه‌های سیاسی، مذهبی و باورهای دیگر برخوردارند. آنها نباید مورد شکنجه، اقدامات تحقیرآمیز و ظالمانه یا تنبیهات بدنی قرار گرفته و باید در برابر تمامی اعمال خشونت آمیز یا تلافی جویانه حفاظت شوند.

غیر نظامیان بویژه زمانی در معرض خطر هستند که در قلمروی تحت اشغال نیروهای یک قدرت متخاصم حضور دارند و یا هنگامی که به دلیل درگیری مسلحانه، بازداشت شوند. در قلمروی اشغالی قدرت اشغالگر ملزم به ارائه ملزومات غذایی و درمانی به غیر نظامیان تحت حمایت و حفاظت است، اخراج از سرزمین و انتقال اجباری ممنوع است. همچنین قواعدی در زمینه ضبط و مصادره اموال وجود

دارد. حقوق بین المللی بشردوستانه قواعد مفصل و دقیقی برای حفاظت و حمایت از غیر نظامیانی محروم از آزادی ارائه می دهد، بویژه در مورد شرایط بازداشت آنها، تضامین قضایی و رویه ای ناظر بر آزادی این دسته از افراد.

مبارزان خارج از صحنه نبرد (hors de combat)

نظامیان و مبارزان علیرغم برخورداری از حمایت در برابر جراحات بیش از حد یا درد و رنج بی مورد در برابر آثار ناشی از مخاصمات حمایت نمی شوند. بنابراین آنها می توانند مورد حمله قرار گیرند مگر در حالتی که از صحنه نبرد خارج باشند. تمامی اعضای نیروهای مسلح یکی از طرف های درگیری به جز پرسنل درمانی و مذهبی به عنوان نیروی نظامی و مبارز شناخته می شوند، نیروهای مسلح یکی از طرف های درگیری شامل تمامی نیروهای مسلح سازمان یافته، گروه ها و واحدها است که تحت فرماندهی مسئول قرار دارند (رجوع به بندهای ۱ و ۲ ماده ۴۳ پروتکل اول الحاقی و قاعده ۳ و ۴ مطالعه کمیته بین المللی صلیب سرخ در زمینه حقوق بین المللی بشردوستانه عرفی). نوعاً این امر اعضای عادی نیروهای مسلح و همچنین اعضای نیروهای داوطلب (که نیروهای مسلح غیر منظم خوانده می شوند) و اعضای جنبش های سازمان یافته مقاومت را شامل می شود. کنوانسیون سوم ژنو سختگیرانه تر از پروتکل اول الحاقی بوده و شرایط ویژه ای را برای اعضای نیروهای غیر منظم سازمان یافته و جنبش های مقاومت مقرر کرده تا به عنوان اسرای جنگی شناخته شوند.

نظامیان و مبارزان خارج از صحنه نبرد زمانی که آنها در اختیار طرف مخالف قرار داشته باشند یا قصد به صورت شفاف قصد تسلیم شدن داشته یا به قدری زخمی یا بیمار باشند که قادر به دفاع از خود نباشند hors de combat به شمار می آیند. در هر یک از این موارد، اشخاص مذکور در صورتی خارج از صحنه نبرد خواهند بود که از مخاصمات دوری جسته و تلاشی برای فرار انجام ندهند. به محض آن که فرد نظامی از صحنه نبرد خارج گردد، باید اینگونه لحاظ شده و تحت حفاظت قرار گیرد.

علاوه بر این، نظامیانی که به هر طریق در چنگ دشمن می افتند از جمله دستگیری، تسلیم، تسلیم جمعی و ... اسیر جنگی محسوب می شوند. بر این اساس امکان تعقیب قانونی یا مجازات آنها به دلیل شرکت مستقیم در مخاصمات وجود ندارد. در واقع مبارزان حق شرکت مستقیم در مخاصمات را داشته و در برابر تعقیب قانونی اقدامات خصمانه خود مصونیت دارند. البته در صورت ارتکاب جنایات جنگی مسئول خواهند بود.

اسرا از حق برخورداری از رفتار انسانی، احترام برای حفظ جان و زندگی، حیثیت، حقوق شخصی، دیدگاه های سیاسی و مذهبی و ... را دارا می باشند. آنها نباید مورد شکنجه، رفتارهای ظالمانه و تحقیرآمیز قرار گیرند و در برابر اعمال خشونت آمیز حفاظت شوند حقوق بین المللی بشر دوستانه مشتمل بر قواعد دقیقی در حمایت از اسرا بالاخص در زمینه شرایط بازداشت، تضامین قضایی و رویه ای، حق آزادی و بازگشت به میهن می باشد.

درگیری های مسلحانه غیر بین المللی

حقوق بین المللی بشر دوستانه هیچ دسته بندی خاصی از اشخاص و گروه ها را در درگیری های مسلحانه غیر بین المللی به رسمیت نمی شناسد. چرا که دولت ها تمایلی به اعطای عنوان «مبارز» به اعضای گروه های سازمان یافته مسلح غیردولتی ندارند تا حقی برای شرکت مستقیم در مخاصمات برای آنها ایجاد نشود. بر این اساس ماده سوم مشترک و پروتکل دوم الحاقی صرفاً مقرر می نماید هر شخصی که مستقیماً در مخاصمات نبوده یا دیگر نباشد، از حق حمایت برخوردار است. این امر حقوق بین المللی بشر دوستانه قادر می سازد تا از غیر نظامیان و کسانی مشارکت مستقیم در جنگ ندارند، حمایت کند. به دلیل عدم وجود وضعیت مبارز در درگیری های مسلحانه غیر بین المللی، وضعیت اسیر جنگی نیز وجود ندارد. این بدان معنی است که اعضای گروه های مسلح غیردولتی که در چنین درگیری هایی دست به سلاح می برند براساس قوانین داخلی تحت تعقیب قرار گیرند.

حمایت از زخمی ها، بیماران و کشتی شکستگان برای خدمات پزشکی

زخمی ها، بیماران و کشتی شکستگان بدون توجه به وضعیتشان تحت حمایت می باشند. این دسته از افراد باید توسط طرفی که آنها را در اختیار دارد، مورد جستجو، جمع آوری و مراقبت قرار گیرند. پرسنل و موسسات پزشکی، حمل و نقل و تجهیزات باید در تمامی شرایط مورد احترام و حفاظت باشند. صلیب سرخ، هلال قرمز یا کریستال سرخ در زمینه سفید علامت متمایزی که نشان دهنده اشخاص و اشیای حفاظت شده است.

حفاظت ویژه از زنان و کودکان

برخی اقشار از جمله زنان و کودکان نیازهای ویژه ای در درگیری های مسلحانه دارند و باید مورد حفاظت ویژه قرار گیرند. کودکان باید مراقبت و کمک مورد نیاز خود را دریافت کنند، تمامی تمهیدات ممکن باید صورت پذیرد تا از شرکت مستقیم کودکان زیر ۱۵ سال در مخاصمات پیشگیری شود، در صورت یتیم یا جدا ماندن آنها از خانواده به دلیل درگیری مسلحانه باید اطمینان حاصل گردد که به تنهایی رها نشوند، نگهداری از آنها و اعمال مذهبی و آموزشی آنها در تمامی شرایط باید تسهیل گردد. کودکان محروم از آزادی باید در اماکنی جدا از مکان های استقرار بزرگسالان نگهداری شوند به استثنای زمانی که همه اعضای خانواده کنار هم نگهداری شوند. مجازات اعدام نباید برای افراد زیر ۱۸ سال که مرتکب جرم می شوند، اجرا شود.

نیازهای خاص حفاظتی، بهداشتی و درمانی مورد نیاز زنان متأثر از درگیری مسلحانه باید مدنظر قرار گیرد. با زنان باردار و مادران جوان باید با احتیاط خاصی رفتار شود. ممنوعیت خشونت جنسی در خصوص مردان و زنان به طور یکسان اعمال شود، اما اینچنین نبوده و اغلب موارد بیشترین قربانیان خشونت های جنسی در درگیری های مسلحانه زنان هستند. بنابراین زنان باید در برابر تمامی انواع خشونت های جنسی به عنوان مثال جدایی از مردان در حین بازداشت به استثنای زندگی با خانواده، مورد حمایت قرار گیرند. همچنین آنها باید مستقیماً تحت سرپرستی زنان باشند نه مردان.

ضمانت های اساسی بدون توجه به وضعیت

در کنار حمایت های فوق الذکر حقوق بین المللی بشر دوستانه برخی تضامین اساسی را نیز ارائه می کند که برای تمامی افراد خارج از صحنه نبرد فارغ از وضعیت آنها اعمال می شود (ماده ۷۵ پروتکل اول الحاقی، ماده ۴ پروتکل دوم الحاقی) شخصیت، شرافت، عقاید و اعمال مذهبی اشخاص باید محترم شمرده شود، به ویژه که انجام اعمال ذیل تحت هر شرایطی از سوی عوامل غیر نظامی یا نظامی ممنوع است.

الف - خشونت علیه جان و زندگی، سلامتی و رفاه جسمی یا روانی اشخاص؛ به ویژه:

◆ قتل

◆ شکنجه اعم از جسمی یا روانی

◆ مجازات یا تنبیه بدنی

◆ مثله کردن

ب- اهانت به حیثیت و کرامت فردی به ویژه تحقیر و رفتار تحقیر آمیز، تجاوز، فحشای اجباری و هر نوع عمل ناشایست؛

پ- گروگان گیری؛

ت - مجازات دسته جمعی

ت - تهدید به ارتکاب هر نوع از اقدامات فوق .

نهایتاً این که تضامین اساسی اعطا شده به تمامی اشخاص متاثر در درگیری های مسلحانه مشتمل بر برخی تضامین رویه ای و قضایی می باشد. (ماده ۷۵ پروتکل اول الحاقی ماده ۶ پروتکل دوم الحاقی).

برای کسب اطلاعات بیشتر می توانید به کتاب ها و مجلات و سایت های زیر مراجعه نمایید:

- "Overview of international humanitarian law". GSDRC. January 2013. Retrieved August 27, 2019
- The law of armed conflict : an operational approach. Corn, Geoffrey S. New York: Wolters Kluwer Law & Business. 2012
- Law of Armed Conflict Deskbook (PDF). Charlottesville, VA: The United States Army Judge Advocate General's Legal Center and School. 2016
- "Topic Guide Archive". GSDRC. Retrieved August 27, 2019
- Ben-Naphtali, Orna (2011). International Humanitarian Law and International Human Rights Law Oxford University Press
- Carey, John; Dunlap, William (2003). International Humanitarian Law: Origins (International Humanitarian Law) (International Humanitarian Law). Dobbs Ferry, N.Y: Transnational Pub. Gardam, Judith Gail (1999). Humanitarian Law (The Library of Essays in International Law). Ashgate Pub Ltd.
- Fleck, Dieter (2008). The Handbook of International Humanitarian Law. Second Edition. Oxford University Press, USA.
- Forsythe, David P. (2005). The humanitarians: the International Committee of the Red Cross. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Pictet, Jean (1975). Humanitarian law and the protection of war victims. Leyden: Sijthoff.
- Khadduri, Majid (2006). War And Peace in the Law of Islam. New York, NY: Lawbook Exchange.
- Bernhardt, Rudolf (1992). Encyclopedia of public international law. Vol. 2. Amsterdam: North-Holland.
- Pictet, Jean (1985). Development and Principles of International Law . Dordrecht: Martinus Nijhoff. pp. 2. ISBN 90-247-3199-2. Archived from the original on February 26, 2014. Retrieved November 11, 2016
- Kalshoven, Frits; Liesbeth Zegveld (March 2001). Constraints on the waging of war: An introduction to international humanitarian law. Geneva: ICRC. p. 40. Archived from the original on October 8, 2007. Retrieved March 10, 2008.
- ICRCWhat is international humanitarian law? Archived 2007-03-20 at the Wayback Machine

- ♦ ^ Stewart, James (June 30, 2003). "Towards a Single Definition of Armed Conflict in International Humanitarian Law". *International Review of the Red Cross*. **850**
- ♦ "Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armies in the Field. Geneva, 6 July 1906". International Committee of the Red Cross. Archived from the original on February 22, 2014. Retrieved July 20, 2013.
- ♦ Heider, Huma. "International Legal Framework for Humanitarian Action". GSDRC/ DFID. Retrieved May 13, 2013.
- ♦ Fritz Munch, History of the Laws of War, in: R. Bernhardt (ed.), *Encyclopedia of Public International Law Volume IV* (2000), pp. 1386–8
- ♦ Mendis, Chinthaka [Edited by Hemamal Jayawardena] (2007). *Application of International Humanitarian Law to United Nations Forces*. USA: Zeilan Press.
- ♦ Greenwood, Christopher (2008). Fleck, Dieter (ed.). *The Handbook of Humanitarian Law in Armed Conflicts*. USA: Oxford University Press.
- ♦ Greenwood, Christopher (2008). Fleck, Dieter (ed.). *The Handbook of Humanitarian Law in Armed Conflicts*. USA: Oxford University Press.
- ♦ McCoubrey, Hilaire (1999). *International Humanitarian Law*. Aldershot, UK: Ashgate Publishing.
- ♦ Hashmi, Sohail H. (2002). *Islamic political ethics: civil society, pluralism, and conflict*. Princeton, N.J: Princeton University Press.
- ♦ "1949 Geneva Convention (I) for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field". Archived from the original on February 21, 2014
- ♦ David P. Forsythe (June 17, 2007). *The International Committee of the Red Cross: A Neutral Humanitarian Actor*. Routledge.
- ♦ "What is the difference between IHL and human rights law?". ICRC. October 30, 2015. {{cite journal}}: Cite journal requires |journal= (help)
- ♦ "IHL and human rights law". ICRC. June 27, 2016. {{cite journal}}: Cite journal requires |journal= (help)
- ♦ "Grotius, Book 3, Chapter 1:VI". Archived from the original on April 30, 2009. Retrieved February 4, 2009
- ♦ The Program for Humanitarian Policy and Conflict Research at Harvard University, "Brief Primer on IHL," Accessed at IHL.ihlresearch.or Archived 2010-04-19 at the Wayback Machine
- ♦ Greenwood, Christopher (2008). Fleck, Dieter (ed.). *The Handbook of Humanitarian Law in Armed Conflicts*. USA: Oxford University Press.
- ♦ Pictet, Jean (1975). *Humanitarian law and the protection of war victims*. Leyden: Sijthoff.
- ♦ Pictet, Jean (1985). *Development and Principles of International Humanitarian Law*. Dordrecht: Martinus Nijhoff.
- ♦ al-Dawoody, Ahmed (2020). *Islamic Law and International Humanitarian Law*. Sarajevo: Faculty of Islamic Studies - University in Sarajevo, ICRC
- ♦ UNESCO Staff (1997). *International Dimensions of Humanitarian Law*. Berlin: Springer.
- ♦ ICRC. *Human Rights and the ICRC: International Humanitarian Law*. Geneva: ICRC, 1993.
- ♦ Mackintosh, Kate. "Beyond the Red Cross: The Protection of Independent Humanitarian Organizations and Their Staff in International Humanitarian Law." *International Review of the Red Cross* 865 (March 2007)
- ♦ <https://spherestandards.org/humanitarian-standards/>
- ♦ <https://www.icrc.org/eng/assets/files/publications/icrc-002-1067.pdf>
- ♦ <https://casebook.icrc.org/glossary/fundamental-principles-ihl>

- https://www.icrc.org/sites/default/files/topic/file_plus_list/4046-the_fundamental_principles_of_the_international_red_cross_and_red_crescent_movement.pdf
- <https://www.icrc.org/en/doc/resources/documents/misc/5zygtf.htm>
- <https://reliefweb.int/report/world/ocha-message-general-assembly-resolution-46182>
- <https://www.icrc.org/en/doc/resources/documents/misc/about-the-icrc-311298.htm>
- Swinarski, Christophe. *Études et essais sur le droit International humanitaire et sur les principes de la Croix-Rouge*
- Bartels, Roger. "Timelines, Borderlines and Conflicts: The Historical Evolution of the Legal Divide between International and Non-international Armed Conflicts." *International Review of the Red Cross* 873 (March 2009)
- Carswell, A. J. "Classifying the Conflict: A Soldier's Dilemma." *International Review of the Red Cross* 873 (March 2009)
- Corn, G. S. "Hamdan, Lebanon, and the Regulation of Armed Hostilities: The Need to Recognize a Hybrid Category of Armed Conflict." *Vanderbilt Journal of Transnational Law* 40, no. 2 (March 2007)
- Crawford, Emily. "Unequal before the Law: The Case for the Elimination of the Distinction between International and Non-international Armed Conflict." *Leiden Journal of International Law* 20, no. 2 (2007)
- Paulus, A., and M. Vashakmadze. "Asymmetrical War and the Notion of Armed Conflict—a Tentative Conceptualization." *International Review of the Red Cross* 873 (March 2009)
- Pejic, Jelena. "Status of Armed Conflicts." In *Perspectives on the ICRC Study on Customary International Humanitarian Law*, edited by Elisabeth Wilmshurst and Susan Breau, Cambridge: Cambridge University Press, 2007.
- Schondorf, R. S. "Extra-State Armed Conflicts: Is There a Need for a New Legal Regime?" *New York University Journal of International Law and Politics* 37, no. 1 (2004)
- Sivakumaran, Sandesh. "Re-envisioning the International Law of Internal Armed Conflict." *European Journal of International Law* 22, no. 1 (2011)
- Stewart, James. "Towards a Single Definition of Armed Conflict in International Humanitarian Law: A Critique of Internationalized Armed Conflict." *International Review of the Red Cross* 850 (June 2003)
- "Typology of Armed Conflicts." *International Review of the Red Cross* 873 (March 2009).
- Vité, Sylvain. "Typology of Armed Conflicts in International Humanitarian Law: Legal Concepts and Actual Situations." *International Review of the Red Cross* 873 (March 2009)
- Willmott, Deirdre. "Removing the Distinction between International and Non-international Armed Conflict in the Rome Statute of the International Criminal Court." *Melbourne Journal of International Law* 5, no. 1 (2004)
- Mitchell, Ryan Martínez. "China's participation in the second Hague conference and the concept of equal sovereignty in international law." *Asian Journal of International Law* 11, no. 2 (2021)
- Amnesty International. *Human Rights Are Women's Rights*. London: Amnesty International, 1995.
- Askin, Kelly D., and Doreen M. Koenig, eds. *Women and International Human Rights Law*. Ardsley, NY: Transnational, 2000.
- Durham, Helen, and Katie O'Byrne. "The Dialogue of Difference: Gender Perspectives on International Humanitarian Law." *International Review of the Red Cross* 877 (March 2010)
- Gardam, Judith G. "Women, Human Rights and International Humanitarian Law." *International Review of the Red Cross* 324 (September–October 1998)

- ♦ Hampson, Françoise. "Women and Humanitarian Law." In *The Human Rights of Women: International Instruments and African Experiences*, edited by Benedek Wolfgang, Esther M. Kisaakye, and Gerd Oberleitner, 173–209. London: Zed, 2002.
- ♦ ICRC. *Addressing the Needs of Women Affected by Armed Conflict: An ICRC Guidance Document*. Geneva: ICRC, 2004. Available at [http://www.icrc.org/Web/Eng/siteeng0.nsf/htmlall/p0840/\\$File/ICRC_002_0840.PDF!Open](http://www.icrc.org/Web/Eng/siteeng0.nsf/htmlall/p0840/$File/ICRC_002_0840.PDF!Open).
- ♦ *Women and War*. Geneva: ICRC, 1995.
- ♦ *Women Facing War*. Geneva: ICRC, 2001.
- ♦ "Women." *International Review of the Red Cross* 877 (March 2010)
- ♦ de Preux (1988). Basic rules of the Geneva Conventions and their Additional Protocols, 2nd edition. Geneva: ICRC. p. 1.
- ♦ The Laws of Manu VII.91-92 Archived 2009-05-30 at the Wayback Machine See also, Singh, Nagendra: "Armed conflicts and humanitarian laws of ancient India," in C. Swinarski (1985). *Studies and Essays on International Humanitarian Law and Red Cross Principles*. The Hague: Kluwer Law International.
- ♦ "The Practical Guide to Humanitarian Law: Protected Persons". Médecins Sans Frontières.
- ♦ Clapham, Andrew; Gaeta, Paola; Haeck, Tom; Priddy, Alice (2014). *The Oxford Handbook of International Law in Armed Conflict*. Oxford University Press.
- ♦ Crawford, Emily; Pert, Alison (2020). *International Humanitarian Law*. Cambridge University Press.
- ♦ Crowe, Jonathan; Weston-Scheuber, Kylie (2013). *Principles of International Humanitarian Law*. Edward Elgar Publishing.
- ♦ Fleck, Dieter (2021). *The Handbook of International Humanitarian Law*. Oxford University Press.
- ♦ Kalshoven, Frits; Zegveld, Liesbeth (2011). *Constraints on the Waging of War: An Introduction to International Humanitarian Law*. Cambridge University Press.
- ♦ Solis, Gary D. (2021). *The Law of Armed Conflict: International Humanitarian Law in War*. Cambridge University Press.
- ♦ Thürer, Daniel (2011). *International Humanitarian Law: Theory, Practice, Context*. Martinus Nijhoff Publishers.
- ♦ Customary IHL Database, an updated version of customary international humanitarian law study by the International Committee of the Red Cross (ICRC), originally published by Cambridge University Press.
 - "Rules of war (in a nutshell)" — short video (4:43 in length) from the ICRC
 - Treaties, States Parties and Commentaries database from the ICRC
- ♦ Official website of the Rule of Law in Armed Conflicts Project, an initiative of the Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights
- ♦ Research Guide: International Humanitarian Law Archived April 12, 2017, at the Wayback Machine, from the Peace Palace Library